SULTANIN LEHİSTANLI MEMURLARI (1876-1909)

Ömer KUCAK*

ÖZET

Sultan II. Abdülhamid Han Dönemi'nde 1879 yılında kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu tarafından tutulan defterlere devlet memurlarının memuriyet hayatlarındaki her türlü değişim kaydedilmiştir. Bu defterler sayesinde memurların doğum ve aile bilgilerini, okumuş oldukları okulları, almış oldukları dersleri, bildikleri lisanları ve bunları hangi seviyede bildiklerine kadar ayrıntılı bilgiler elde etmek mümkündür. Memurların memuriyet hayatında yapmış oldukları görevleri, almış oldukları maaşları, atama ve azil süreçlerini, almış oldukları nişan ve madalyaları, geçirmiş oldukları hastalıkları ihtiva eden bilgiler de bu defterlerde yer almaktadır. Bu çalışmada Lehistanlı olup Osmanlı Devleti'nde memurluk yapmış on bir memurun biyografileri üzerinden Osmanlı Devleti'ne yaptıkları katkılar ele alınacaktır. Çalışmada Sicill-i Ahvâl Defterlerinin yanı sıra farklı fonlarda yapılan taramalar neticesinde tespit edilen arşiv belgeleri de kullanılmıştır. Bu araştırma bundan sonra yapılacak olan biyografi çalışmalarına, yabancı memur istihdamına, Osmanlı kurumları üzerine yapılacak incelemelere de yol gösterme ve kaynaklık etme adına katkılar sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Devleti, Lehistan/Polonya, Sicill-i Ahvâl Defterleri, II. Abdülhamid*

Sultan's Polish Officials (1876-1909)

ABSTRACT

The registers kept by the Sicill-i Ahvâl Commission, which was established in 1879 during the reign of Sultan Abdülhamid II, recorded all changes throughout the official careers of civil servants. Thanks to these registers, it is possible to obtain detailed information on civil servants' birth and family backgrounds, the schools they attended, the courses they completed, and the languages they knew, including their level of proficiency. The registers also contain information regarding the positions held during their careers, salaries they received, appointment and dismissal processes, decorations and medals awarded, as well as illnesses they experienced. This study will examine the contributions of eleven Polish-origin civil servants who served in the Ottoman Empire based on their biographies. The study also made use of archival documents identified through searches conducted in various fonds, in addition to the Sicill-i Ahvâl registers. It also aims to contribute to future biographical studies, research on the employment of foreign civil servants, and studies on Ottoman institutions by providing guidance and serving as a reference source.

Key Words: *Ottoman Empire, Poland, Sicill-i Ahvâl Registers, Abdülhamid II*

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Siirt / TÜRKİYE, omerkucak@siirt.edu.tr

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Kucak, Ö. (2026). Sultanın Lehistanlı memurları (1876-1909). *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *27*(52), 1219-1248. https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1934306

Gönderim Tarihi / Sending Date: 20 Nisan / April 2026
Kabul Tarihi / Acceptance Date: 21 Haziran / June 2026

Giriş: Osmanlı-Lehistan İlişkileri ve Sicill-i Ahvâl Defterleri

Şemseddin Sami'nin Kâmûsü'l-A'lâm adlı eserinde Slav kavimlerinden biri olarak açıklanan Leh kelimesi Osmanlılarda hem kavim hem de ülke anlamında kullanılmış, bu ülkede yaşayanlara da "Lehli" denilmiştir (Şemseddin Sami, 1316: 4038). Osmanlıların Lehistan, Leh vilâyeti/memleketi olarak adlandırdıkları bu coğrafya X. yüzyılda Polanlar, Vislanlar, Masovlar (Masowier) ve Horvatlar (Rusça: Lehler/Lechen/Ljachen) gibi Slav ağırlıklı kavimlerin birleşmesiyle meydana gelmiştir. XV. yüzyıl kaynaklarına bakıldığı zaman bu halk için iki farklı kullanım olduğu dikkat çekmektedir. Türk-Tatar dünyası Leh kelimesini kullanırken Warta nehri kıyısında yerleşmiş olan Polanların (tarla sakinleri) ismiyle de kaynaklarda yer buldukları görülmektedir (Beydilli, 2007: 309). Batı Slavlarından olan Lehlerin X. yüzyılda Hristiyanlığı kabulleri tarih sahnesine çıkış olarak kabul edilir. Lehlere Hristiyanlığın Roma Katolikliğinden geçmesi ise diğer Slav topluluklarından ayrışmalarına da sebebiyet vermiştir (Topaktaş, 2010: 537).

Lehistan ile Osmanlılar arasındaki ilişkilerin başlangıç tarihi olarak 1414 yılı kabul edilir. Bu tarihte Osmanlılarla mücadele içerisine girmiş olan Macar Kralı Sigismund Lehistan Kralı Ladislaus Jagiello'dan yardım talep etmiştir. Sigismund'un talebine temkinli yaklaştığı anlaşılan Ladislaus Jagiello Osmanlılar ile Macarlar arasında bir arabuluculuk yapabileceğini ifade etmiştir. 1414 yılı içerisinde Lehistan kralının elçilik heyetinin Bursa'ya gelmesi, burada dostça karşılanması ve I. Mehmed Dönemi'nde Macaristan ile altı yıllığına bir barış antlaşmasının yapılmış olması Lehistan (Polonya) kroniğinde geçen bilgilerin doğruluğunu desteklemektedir (Beydilli, 2007: 310).

Karadeniz kıyılarında yer alan yerlerden 1459 yılında Amasra'yı, 1461 yılında Sinop ve Trabzon yöresini Osmanlı sınırlarına katan II. Mehmed gözünü Karadeniz'in kuzey sahillerinde bulunan Kefe'ye dikmişti. Aynı dönemde Lehistan'a hâkim olan Yagellonlar Karadeniz hâkimiyeti için Osmanlılara en büyük rakip idi. Paralı Leh askerlerinin de görev yaptığı Kefe şehri yaklaşık dört günlük kuşatma neticesinde 6 Haziran 1475 tarihinde Gedik Ahmed Paşa tarafından teslim alındı. Böylelikle Kırım ve civarına hâkim olma mücadelesini Osmanlılar kazandı (İnalcık, 2003: 403).

III. Murad Dönemi'nde Henri de Valois'in Fransa kralı olmasıyla birlikte Leh tahtı boş kalmıştır. Leh tahtı için yapılacak seçime hem Avusturya hem de Rusya müdahale etmek istiyordu. Bu iki devletin olası müdahalesi önlenerek Erdel Voyvodası Istvan Báthory'nin Leh tahtına geçmesi sağlandı. Osmanlılar Istvan Báthory'nin ölümünden sonra ise Leh tahtına İsveç kralının oğlu Zygmunt'un geçmesini sağlamıştır (Kütükoğlu, 2020: 174).

I. Ahmed Dönemi'nde Leh asilzadesi Samuel Korezky, Kazaklardan meydana gelen bir orduyla Boğdan'a girerek Voyvoda Stefan'ı kovmuştu. Bunun üzerine Osmanlı Devleti Bosna Beylerbeyi İskender Paşa'yı Boğdan üzerine gönderdi. Korezky mağlup edildi ve devam eden süreçte Lehler Osmanlılara barış antlaşması yapmayı teklif ettiler. 27 Eylül 1617'de imzalanan antlaşmaya göre; Lehlilere bağlı olan Kazaklar Turla'yı geçmeyecekleri gibi Karadeniz'e de inmeyeceklerdir. Aynı şekilde Osmanlılara bağlı olan Tatarlar da Lehistan'a akın yapmayacaklardır. Antlaşmanın diğer bir maddesinde ise Lehistan'ın Osmanlı Devletine ödemekle yükümlü olduğu vergiyi vermeye devam edeceği yer aldı (İlgürel, 1989: 32). Aradaki sorunların devam etmesi üzerine II. Osman 29 Nisan 1621 tarihinde Lehistan seferi için otağını Dâvud Paşa sahrasında kurdurdu. Lehistan üzerine yapılan seferde Hotin Kalesi kuşatıldı. Kuşatma devam ederken Lehistan tarafından gelen barış teklifi Osmanlılar tarafından kabul edildi. Antlaşma gereğince Hotin Kalesi Osmanlı Devleti'ne tâbi Boğdan Voyvodalığı'na bırakıldı (Emecen, 2007: 454).

IV. Murad Devri'nde Osmanlı-Lehistan ilişkilerinde önemli safhalar varsa da bunlar anlaşmalarla sona ermişti. Bu dönemde Özü Beylerbeyi Murtaza Paşa'nın Trzebinski ile akdettiği yedi maddelik antlaşmaya göre; Osmanlı Devleti, Bielgorod bozkırlarında yerleşen Tatar oymaklarını bulundukları yerden kaldıracaktı. Buna karşılık Lehistan ise Zaporog Kazakları'nı kontrol altına alacaktı (Yılmazer, 2020: 180). IV. Murad'dan sonra başa geçen Sultan İbrahim Dönemi'nde 1643 yılında Leh elçilerine Bucak Tatarlarının akınlarının önlenmesini içeren bir ahidnâme verilmiştir (Emecen, 2000: 276-277).

IV. Mehmed Dönemi'nde 1672 yılında Lehistan üzerine Kamaniçe seferi diye bilinen bir sefer düzenlendi. Lehistan'ın idaresindeki Kamaniçe Kalesi on günlük bir kuşatmadan sonra 27 Ağustos 1672'de Osmanlılar tarafından fethedildi. Osmanlılar ile Lehistan arasında 18 Ekim 1672'de Bucaş Antlaşması imzalandı. Antlaşma gereğince; Leh kralı ve ona tâbi olan bey ve kuvvetlerden bu civardaki Osmanlılar'a saldırılmayacaktı. Aynı şekilde hem Osmanlılar hem de kendilerine bağlı olan kuvvetler hiçbir şekilde Leh kralının ülkesine saldırmayacaktı. Podolya bölgesinde Osmanlıların ele geçirmiş olduğu yerler Osmanlılarda kalacaktı. İlbav şehrinden dolayı Lehistan Osmanlılar'a 80.000 kuruş pîşkeş ödeyecekti (İnbaşı, 2020: 212-213). Leh kralının Bucaş Antlaşması'nın şartlarına uymaması üzerine padişah 7 Ağustos 1673 tarihinde orduyla birlikte ikinci defa Lehistan seferine katıldı. Buradaki mücadeleler Zuravno (İzvança) Kalesi civarında yapılan çarpışmaların ardından Lehistan kralının kabul ettiği ve Kasım 1676'da imzalanan antlaşmayla sona erdi (Özcan, 2003b: 416). 1683 yılında Osmanlıların Viyana'yı kuşatması üzerine Lehistan kralı Jan Sobieski Avusturya'nın yardımına koşmuştur. Önce Avusturya ile başlayan savaş Lehistan, Venedik ve Rusya'nın da katılmasıyla çok cepheli ve yaklaşık 16 yıl sürecek bir mücadeleye dönüştü (Özcan, 2003b: 416). Vatikan'ın himayesinde Avusturya ile Lehistan Kralı Jan Sobieski arasında Osmanlı Devleti'ne karşı bir savunma ittifakı kurulmuştur. İttifakın ana amacı Macaristan'daki kaleler başta olmak üzere Kamaniçe, Podolya ve Ukrayna'nın geri alınması idi. Jan Sobieski Viyana'nın düşmesi halinde sıranın Lehistan'a geleceğini düşündüğü için bir kurtarıcı gibi Viyana'nın yardımına koşmuştu (Zinkeisen, 2011:72). Savaş sonunda imzalanan Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti Ukrayna ile Podolya'yı Lehistan'a bıraktı (Özcan, 2020: 278). Savaş başlamadan önce Boğdan'ın eski sınırları içerisinde yer alan ve içlerinde halen Leh askeri bulunan kaleler boşaltılacak ve savaş öncesi durumuna getirilecekti. Savaştan önce Lehistan sınırları içerisinde bulunan Kamaniçe kalesi boşaltılacaktı. Osmanlı teb'asından hiç kimse, özellikle de Tatarlar herhangi bir nedenle Lehistan topraklarına saldırmayacak, aynı şekilde Lehliler de barışın devamı için gerekli hassasiyeti gösterecekti (Anafarta, 1979: 19-20). Böylelikle Lehistan 1672'de Osmanlılara kaptırmış olduğu topraklarını geri aldı. Fakat savaş sonunda imzalanan Karlofça ve İstanbul Antlaşmalarıyla Osmanlıların bu bölgeden geri çekilmiş olması Lehistan için ileride olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına yol açacaktır. XVIII. yüzyıl Lehistan için tam bir felaket olacak ve Osmanlıların bölgeden geri çekilmesiyle Avusturya ve Rusya'nın Lehistan üzerindeki baskısı artacaktır.

Osmanlı Devleti III. Ahmed Dönemi'nde XVIII. yüzyılın başından itibaren Lehistan Krallığı meselesinden dolayı İsveç ile Rusya arasında çıkan muharebelere katılmayarak tarafsız kalma yolunu seçmiştir (Aktepe, 1989: 35). Bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rusya hem Lehistan hem de Osmanlı için en büyük tehdit durumuna gelmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında Çariçe II. Katerina 5 Mart 1768 tarihli antlaşmayla Lehistan'daki Ortodoksları himayesine aldı. Muhalif hizbin (Patriotlar) yeni kralı tanımaması ve anayasal direnme haklarını kullanmak üzere Osmanlı sınırına yakınlığı sebebiyle özellikle seçilen Bar kasabasında 29 Şubat 1768 tarihinde konfederasyon ilân etmesi Rus kuvvetlerinin müdahale ettiği bir iç savaşın çıkmasına sebep oldu. Rusların Patriotları Osmanlı topraklarında da kovalaması üzerine Osmanlı Devleti Rusya'ya 6 Ekim 1768 tarihinde savaş ilan etti (Beydilli, 2007: 313-315). Bu savaşta

Osmanlılar Ruslar karşısında ağır bir yenilgi aldılar. Rusya'nın Lehistan üzerindeki baskısı giderek artmıştır. Lehistan hem iç karışıklıklar hem de dış müdahaleler sonucunda 1772, 1793 ve 1795 yıllarında Rusya, Avusturya ve Prusya arasında üç kez paylaşılarak tarih sahnesinden silinmiştir (Uzunçarşılı, 1995: 629-630; Beydilli, 2007: 313-315).

Osmanlı Devleti giriştiği ıslahatları hayata geçirebilmek maksadıyla XVIII. yüzyıldan itibaren Fransız, İngiliz, İskoç, İsveçli, Avusturyalı, Prusyalı, İspanyol, İtalyan, Lehli (Polonyalı) ve Macar gibi değişik milliyetlerden birçok yabancı uzmanı istihdam etmeye başlamıştır. Mühendis, mimar, subay, tabip, cerrah, teknisyen ve işçi gibi çeşitli uzmanlık alanlarından olan bu insanlar ihtiyaca ve uzmanlık alanlarına göre kalelerde, tersaneler ve limanlarda, hastanelerde, kışlalarda, tophane, humbarahane ve baruthane ile çeşitli sivil alanlarda çalışmışlardır. Osmanlılar yabancı uzmanları çeşitli kanallarla tedarik etmiştir. Tedarik süreçleri; Avrupalı devletlerin Osmanlı ülkesindeki elçileri, İkamet elçileri, Devlet erkânının girişimleri neticesinde gelenler, Kaçak ve esirlerden gönüllü olarak Osmanlı hizmetine girenler, Mülteciler, işçi sıfatıyla çalışmak üzere gelenler ve bazı ülkelerle zaman zaman gerçekleştirilen ortak askerî işbirliği neticesinde gelip görev alanlar şeklinde özetlenebilir (Gümüş, 2020, ss. 32-33). 1717 yılında Fransa'dan kaçarak İstanbul'a gelen Rocheford yabancı uzman konusunda ilk örnek olarak değerlendirilir. Rocheford, Sadaret Kaymakamı İbrahim Paşa ile fikir alışverişinde bulunmuş ve hatta daha sonra *"Bâbıâli Hizmetinde Bir Ecnebi Askerî Mühendisleri Kıtasının Teşkili"* adında on sayfalık bir rapor sunmuştur. Fransız David (Gerçek Paşa), Kont De Bonneval (Ahmed Paşa) ile Baron De Tott, Avusturyalı General Karlo De Kotzi (Osman Bey) XVIII. yüzyıl Osmanlı modernleşmesine katkı sağlayan yabancı uzmanlardır (Gümüş, 2015, s. 365).

Osmanlı hizmetinde zaman içerisinde Lehistanlı uzmanlar da görev yapmışlardır. İbrâhim Müteferrika'nın 1747'de vefat etmesinden sonra matbaa kapanmıştı. Kapanan matbaanın yeniden faaliyete geçirilebilmesi için Lehistan'dan ustalar getirtilmiştir (Özcan, 2003a: 351). IV. Mehmed Dönemi'nde yaklaşık yirmi yıl sarayda kalan Leh asıllı Ali Ufkî Bey ise Kitâb-ı Mukaddes'i ilk defa Türkçeye çevirmiş, bu arada mûsikiye, örf ve âdetlere dair eserler kaleme almıştır (Özcan, 2003b: 417). Özellikle 1795 yılı itibariyle Lehistan'ın tarih sahnesinden silinmesinden sonra Osmanlı Devleti'ne sığınan ve Osmanlı bürokrasisinde hizmet eden paşalar, diplomatlar, mühendisler ve doktorlar da bulunmaktadır. Sadık Rıfat Paşa (Michał Czaykowski (1804-1886), Murad Paşa (Józef Bem (1794 1850), Mustafa Celaleddin Paşa (Konstanty Borzęcki (1826-1876), Rüstem Bey (Alfred Bieliński) gibi isimler ihtida ederek Müslüman olmuşlar ve Osmanlı Devleti'ne hizmet etmişlerdir (Topaktaş, 2010: 538). Özellikle 1848 ihtilallerinden sonra ülkelerinden kaçmak zorunda kalan birçok Lehli Osmanlı kurumlarında istihdam edilmiştir. Bunların bir kısmı değişik rütbelerdeki askerlerden oluşmaktaydı. Bunun yanı sıra doktor, tabip, eczacı, mühendis, makinist, haritacı, baytar, ekonomist, müderris, kimyacı, ressam gibi meslek dallarından olanlar da vardı. Ayrıca usta, terzi, marangoz, berber, arabacı ve değirmenci gibi zanaat erbabından kişiler de istihdam edilmiştir (Gümüş, 2020, s. 54).

Çalışmaya konu olan Lehistan doğumlu memurlar ile ilgili bilgiler arşivdeki farklı fonlardan elde edilmekle beraber biyografik bilgilerin çoğunluğu Sicill-i Ahvâl Defterlerinden[1] elde edilmiştir. II. Abdülhamid Dönemi'nde Osmanlı devlet teşkilâtında görev yapan

[1] Sözlük anlamı olarak Sicill: "*Resmî vesikaların kaydedildiği kütük denen büyük defter. Memurların durumu hakkında tutulan dosya*" (Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat, 1992: 883; Devellioğlu, 2008: 951) olarak tanımlanmıştır. Sicill-i Ahvâl ise "*Memurîn-i Devletin teracüm-i ahvâlini kaydeden daire*" (Şemseddin Sami, 2021: 556) şeklinde ifade edilmiştir. Memurlardan imzaları ile alınan hal tercümeleri Sicill-i Ahvâl Dairesinde tutulan defterlere sıra numarası ile kaydediliyor ve ondan sonraki değişiklikler bu defterler üzerinde yürütülüyordu (Pakalın, 1993b: 210).

memurların memuriyet hayatlarındaki gelişim aşamalarını izlemek amacıyla 1879 yılında Dahiliye Nezâreti'ne bağlı olarak Sicill-i Ahvâl Komisyonu kuruldu. 1896 yılında Sicill-i Ahvâl Komisyonu lağvedilerek onun yerine Me'mûrîn-i Mülkiyye Komisyonu ihdas edildi. Sicill-i Ahvâl Defterleri bu komisyonlar tarafından düzenlenmiş olup 1879-1909 yılları arasındaki dönemde devlet hizmetinde bulunan memurların sicil kayıtlarını ihtiva etmektedir. Önceleri yaklaşık 92.000 memurun sicil kaydının tutulduğu ifade edilirken son yapılan çalışmalar neticesinde mükerrer kayıtların ayıklanmasıyla birlikte memur sayısı 51.698 olarak tespit edilmiştir (Sarıyıldız, 2009: 135). Sicill-i Ahvâl Komisyonunda üç kalem görev yapmaktaydı. Tescîlat Kalemi'nde memurların vukuatları, terfi, rütbe, nişan, ceza gibi meydana gelen her türlü olumlu olumsuz gelişmeler kayıt altına alınırdı. Tedkîkat Kalemi, gelen tercüme-i hallerin gerçeğe uygun olup olmadığını araştırır, ihtiva eden bilgilerin resmi kayıtlara uygunluğunu tespit ederdi. Evrak Kalemi ise gelen-giden tüm evrakları kaydeder, ilgili yerlere sevk ederek sahiplerine verilecek tercüme-i hal suretlerini teslim ederdi. Ayrıca esas sicillerle diğer kayıt defterlerinin ve kitap, risale vb. eserlerin korunması da görevleri arasındaydı (Sarıyıldız, 2004: 17-22).

Sicill-i Ahvâl Defterleri kullanılarak makale, tez ve kitap gibi bir çok çalışma kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı bir yerleşim yeri baz alınarak yapılan çalışmalardır. Özger'in (2010) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları", Saylan ve Gök'ün (2016) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları", Saraç'ın (2021) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı'nın Son Devri'nde Rizeli Devlet Adamları", Yadi'nin (2021) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Giresunlu Memurlar (1879-1909)", Yapıcı'nın (2025) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Oltulu Devlet Adamları", Olgun'un (2025) "Son Dönem Osmanlı Bürokrasisinde Görev Alan Elbistanlı Devlet Memurları" adlı kitap ve kitap bölümü çalışmaları şehir temelli kaleme alınan eserlerdir. Yerleşim yeri temel alınarak hazırlanan tezler de bulunmaktadır. Bu tezlerden Aras'ın (2023) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Dağıstanlılar", Aydın'ın (2023) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Kafkas Doğumlu Devlet Memurları" ve Oran'ın (2025) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Gümülcineli Devlet Adamları" adlı çalışmaları zikredilebilir. Bazı çalışmalar ise dinî veya etnik yapı baz alınarak hazırlanmışlardır. Bu çerçevede; Özger'in (2011) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları" adlı makalesi ile Kılıç'ın (2012) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre II. Abdulhamid Dönemi Osmanlı Bürokrasisinde Yahudi Memurlar" adlı makalesi; Balcı ve Yadi'nin (2013) birlikte kaleme aldıkları "Osmanlı Bürokrasisinde Yahudiler" adlı kitabı Osmanlı tebaası olan Yahudilerin Osmanlı bürokrasisindeki varlıkları üzerine odaklanmıştır. Bunun yanı sıra Kucak'ın (2016) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Siirt Doğumlu Gayr-i Müslim Memurlar (1879- 1909)", Akdağ, Aydoğdu ve Avcı'nın (2016) birlikte kaleme aldıkları "Sicil-i Ahval Defterleri Işığında Osmanlı Bürokrasisinde İstanbul Doğumlu Rum, Ermeni, Musevi Memurların Fonksiyonelliği", Saraç'ın (2018) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Osmanlı Bürokrasisinde İstihdam Edilen Kayseri Doğumlu Gayrimüslim Devlet Adamları (1839-1883)", Deveci Bozkuş'un (2020) "Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Afyonkarahisar Doğumlu Ermeni Memurlar", Muraz Budak'ın (2023) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Girit Doğumlu Gayrimüslim Memurlar", Yadi'nin (2023) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Osmanlı Bürokrasisinde Süryaniler", Nal ve Gümüşsoy'un (2025) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Gelibolu Doğumlu Gayrimüslim Devlet Memurları (1879-1909)" adlı çalışmaları zikredilebilir. Bu minvalde yapılan yüksek lisans tezi olarak da Sürmen'in (2011) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde İstanbul Doğumlu Yahudi ve Rum Devlet Adamları", Tunca'nın (2016) "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre İstanbul Doğumlu Ermeni Devlet Adamları", Şahin'in (2017) "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Kayseri Doğumlu Gayrimüslim Osmanlı Devlet Adamları (h. 1255/m. 1839-40-h. 1300/m. 1882-83)", Sumsar'ın (2019) "Sicill-i Ahval

Kayıtlarına Göre İzmir Doğumlu Gayrimüslim Memurlar" adlı çalışmaları bulunmaktadır. Yabancı memurların Osmanlı bürokrasisindeki istihdamı bağlamında ise Kırmızı'nın (1998) "II. Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Osmanlı Bürokrasisinde Gayrimüslimler" ile Hanilçe ve Tekinsoy'un (2020) "Osmanlı Devleti Hizmetindeki Yabancılar" başlıklı çalışmaları, Osmanlı Devleti'nin idari yapısı içerisinde yabancıların ve gayrimüslimlerin istihdamına ilişkin önemli değerlendirmeler sunan başlıca araştırmalar arasında yer almaktadır.

Literatürde yer alan önceki çalışmalar Osmanlı tebaası olan memurlar üzerinden yerleşim yeri, etnik yapı veya dinî yapı baz alınarak hazırlanmışlardır. Bu çalışmada ise Osmanlı ülkesi sınırları dışından Lehistan kökenli memurlara odaklanılmıştır. Tespit edilen 11[2] memurdan 8'i Lehistan'da dünyaya gelmişken Alfred Bilinski Bey Midilli adasında, Hanri Dovoski Efendi ve Reşid Bey ise İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Hanri Dovoski Efendi'nin babası Lehistan miralaylarından Kont Dovoski olup Lehistan vakasından dolayı Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Çalışmada Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yapılan taramalar neticesinde tespit edilen 11 Lehistanlı devlet memurunun biyografik bilgilerine yer verilmiştir. Öncelikle arşivden temin edilen belgeler Osmanlıcadan Latin harflerine aktarılarak transkribe edilmiş, akabinde ise okuyucunun daha kolay anlayabilmesi için günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Osmanlı ülkesinin değişik yerlerinde görev yapmış olan memurların doğum bilgileri, aile bilgileri, eğitim gördükleri okullar, bildikleri diller, görev yaptıkları yerler, almış oldukları maaşlar, ödüller ve cezalar gibi veriler ayrıca tablolar haline getirilerek değerlendirmeler yapılmıştır.

1. Memur Biyografileri Üzerine Değerlendirmeler

1.1. Memurların Doğum ve Aile Bilgileri

Arşiv taramalarında tespit edilen Lehistan kökenli on bir memurun biyografik verileri incelendiğinde, bu memurların doğum tarihleri bakımından geniş bir zaman aralığına yayıldıkları görülmektedir. Buna göre M 1820-1821 (H 1236) doğumlu Nihad Bilinski Paşa[3] en yaşlı memur olarak dikkat çekerken, M 1871-1872 (H 1288) doğumlu Reşid Bey ise en genç memur olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, Osmanlı bürokrasisinin farklı dönemlerde Lehistan kökenli kişileri bünyesine kattığını ve söz konusu memurların yaklaşık elli yılı aşan bir doğum aralığına sahip olduklarını göstermektedir. Memurların baba adları ve doğum tarihleri Tablo 1'de ayrıntılı şekilde gösterilmektedir.

1848 ihtilallerinden sonra ülkelerini terk etmek zorunda kalan Lehlilerin önemli bir kısmı Osmanlı Devleti'ne sığınmış ve bu kişiler Osmanlı kurumlarında istihdam edilmişlerdir. Bu dönemde Osmanlı hizmetine giren Lehlilerin önemli bir kısmı askerî personel idi. Bunun yanı sıra doktor, mühendis, veteriner, kimyacı, eczacı gibi değişik meslek gruplarından uzmanlar da istihdam edilmişti (Gümüş, 2020, s. 54). Memurların aile bilgileri incelendiğinde, bazılarının aristokrat veya yüksek statülü ailelere mensup oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin Hanri Dovoski Efendi'nin babasının "Kont" unvanına sahip olması (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119), Teodor Vankoviç Efendi'nin ise prenslik unvanı ile ilişkilendirilen bir aileden geldiğinin belirtilmesi (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147), bu memurların sosyal kökenlerinin

[2] 2. Dünya Savaşından birkaç yıl önce diplomat olarak Ankara'da görev yapan Polonyalı diplomat Jan Gawronski Osmanlı'dan Cumhuriyete XIX. ve XX. yüzyıl Türkiye'nin gelişiminde Lehistanlıların katkısı olduğunu belirtmiştir. Bu etkiyi tam manasıyla ortaya çıkarmanın zorluğunu vurgularken *"O zamandan beri Türkiye'ye yerleşen Polonyalı aydınlar çoğunlukla yerli nüfus ile kaynaşmuş. Türk isimleri almışlar. Bu yüzden onları bulmak ve Türkiye'de oynadıkları rolü takip etmek zordur. Bu rol, genel olarak düşünüldüğünden çok daha büyüktür."* ifadelerini kullanmıştır (Latka, 1991, s. 51). Zaman içerisinde hem din hem de isimlerini değiştirmelerinden dolayı Osmanlı bürokrasisindeki Lehistan kökenli memurların tamamını tespit edebilmek oldukça zordur. Bu çalışmada Lehistan kökenli oldukları açıkça belirtilen memurlar değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

[3] Asıl adı Seweryn Bielinski olup Osmanlı tabiiyetine geçtikten sonra Nihad ismini almıştır (Kantarcı, 2008, 249).

belirli ölçüde seçkin bir çevreye dayandığını göstermektedir. Alfred Bilinski Bey (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/640) ve Reşid Bey'in (BOA. DH.d. SAİD. No: 108/493) babaları ise Osmanlı Devleti'nde paşa rütbesindedirler. Bu durum, Osmanlı bürokrasisinin özellikle teknik ve diplomatik alanlarda görev yapan yabancı veya göçmen kökenli memurlar için sosyal statüye sahip bireyleri tercih etmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 1: Memurların baba adları ve doğum tarihleri

	Memur Adı	Baba Adı	Doğum Tarihi
1.	Alfred Bilinski Bey	Nihad Paşa	18 Nisan 1862
2.	Antonoviç Efendi	Liyone Antonoviç Efendi	M 1823-1824 (H 1239)
3.	Hanri Dovoski Efendi	Kont Dovoski	M 1857-1858 (H 1274)
4.	Jan Branofski Bey	Nikolaki Branofski Bey	M 18 Ekim 1843 (H 24 Ramazan 1259)
5.	Jan Holoniski	Josef	M 1825-1826 (H 1241)
6.	Josef Romr Efendi	İstanislas	M 1842-1843 (H 1258)
7.	Maksim Negro Efendi	Mösyö Şarlı	M 1844-1845 (H 1260)
8.	Mastefoniski Efendi	Mösyö Fransuva	M 1845 senesinin sonları
9.	Nihad Bilinski Paşa	François Bilinski	M 1820-1821 (H 1236)
10.	Reşid Bey	Muzaffer Paşa	M 1871-1872 (H 1288)
11.	Teodor Vankoviç Efendi	İpolid Vankoviç Şim Prensi Vankoviç	M 1841-1842 (H 1257)

1.2. Memurların Eğitim Durumları

Memurların eğitim geçmişleri incelendiğinde oldukça geniş bir coğrafi eğitim ağının söz konusu olduğu görülmektedir. Nitekim memurların eğitim aldığı kurumlar Viyana, Moskova, Kiev, Petersburg, Fransa ve Lehistan gibi farklı merkezlerde bulunmaktadır. Bu durum, söz konusu memurların Avrupa'nın farklı eğitim geleneklerinden etkilenmiş bireyler olduğunu göstermektedir. Hem Rusya, Fransa ve Lehistan gibi farklı ülkelerde tahsil almaları hem de özellikle teknik ve askerî alanlarda eğitim görmüş olmaları dikkat çekicidir. Örneğin Jan Holoniski Moskova Harbiye Mektebi'nde (BOA. DH.d. SAİD. No: 4/16), Josef Romr Efendi Rusya Devleti'ne ait Kiev Harbiye Mektebi'nde (BOA. DH.d. SAİD. No: 24/173), Nihad Bilinski Paşa Ukrayna Lviv'de Lemberg Dârü'l-Fünûnu'nda ve Fransa Mekteb-i Harbiyesinde (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/664) ve Teodor Vankoviç Efendi Petersburg'daki Prens Nikolay Askerî Dârü'l-Fünûnu'nda (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147) eğitim görmüştür. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin özellikle teknik bilgi ve mühendislik gerektiren alanlarda yabancı eğitim almış memurlardan yararlandığını ortaya koymaktadır.

Memurların aldıkları dersler incelendiğinde ise yalnızca askerî veya teknik alanlarla sınırlı kalmayan geniş bir eğitim profili görülmektedir. Dil derslerinin yanı sıra matematik, kimya, mimarlık ve fen bilimleri gibi alanlarda eğitim almış olmaları, bu memurların çok yönlü bir eğitim sürecinden geçtiklerini göstermektedir. Bu durum, özellikle XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecinde ihtiyaç duyduğu teknik ve bilimsel bilgiye sahip personelin önemli bir kısmının yabancı kökenli veya Avrupa eğitimi almış kişilerden oluştuğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Memurların dil bilgisi incelendiğinde ise çok dillilik dikkat çekici bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Tablo 2'de görüldüğü üzere memurların neredeyse tamamı birden fazla Avrupa dilini okuyup yazabilecek düzeyde bilmektedir. Özellikle Mastefoniski Efendi'nin Polonca, Fransızca, Rumca, Bulgarca, İtalyanca, Almanca ve Latinceyi okuryazar düzeyinde

bilmesi ve Türkçeyi konuşma seviyesinde kullanabilmesi, toplamda sekiz dili kullanabilen bir memur olduğunu göstermektedir (BOA. DH.d. SAİD. No: 28/87). Bunun yanı sıra Teodor Vankoviç Efendi de Türkçe, Fransızca, Rusça, Polonca, Almanca, İtalyanca, Latince ve Boşnakça olmak üzere çok sayıda dili okuryazar düzeyde bilmektedir (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147). Bu yönüyle Mastefoniski Efendi ve Teodor Vankoviç Efendi, incelenen memurlar arasında en fazla dil bilen kişiler olarak öne çıkmaktadır. Memurların büyük bir kısmının Fransızca, Rusça, Polonca ve Almanca gibi Avrupa dillerini okuyup yazabilecek düzeyde bildikleri görülmektedir. Bu veriler, Osmanlı bürokrasisinin özellikle teknik ve diplomatik görevlerde çok dilli memurlara ihtiyaç duyduğunu ve bu tür memurların devlet hizmetinde önemli bir rol üstlendiklerini göstermektedir.

Memurların Türkçe bilgisi ise farklı seviyelerde karşımıza çıkmaktadır. Hanri Dovoski Efendi (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119) ve Teodor Vankoviç Efendi (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147) Türkçeyi okuryazar düzeyde bilirken diğer memurların Türkçeyi çoğunlukla konuşma düzeyinde bildikleri görülmektedir. Bu durum, Osmanlı bürokrasisinde görev alan yabancı kökenli memurların Türkçeyi en azından günlük iletişim seviyesinde öğrenmek zorunda olduklarını göstermektedir. Tüm memurların Öğrenim Gördüğü Okullar, Dersler, Bildiği Diller ve Seviyeleri için bk. Tablo 2.

Tablo 2: Memurların öğrenim gördüğü okullar, dersler, bildiği diller ve seviyeleri

	Memur Adı	**Öğrenim Gördüğü Okullar**	**Öğrenim Gördüğü Dersler**	**Bildiği Diller ve Seviyeleri**
1.	Alfred Bilinski Bey	-İzmir'de İngiliz Mekteb-i İbtidaiyyesi -Dersaadet'te Kadıköy'de Freler Mektebi -Avusturya'da Lumberg şehri Mekteb-i Âlîsi -Mekteb-i Sultanî	-	Fransızca, İngilizce, Polonca ve Almanca kitabet eden Alfred Bilinski Bey Türkçe ve Rumca okur yazar olmasının yanı sıra Arapça ve Farsçaya da âşinadır.
2.	Antonoviç Efendi	Viyana mektepleri	Almanca, Fransızca ve İngilizce	Konuşma düzeyinde Türkçe bilmekte olup Almanca, Fransızca ve İngilizce dillerinde ise okuryazardır.
3.	Hanri Dovoski Efendi	-İstanbul'da San Benoa (Saint Benoit) Fransız Mektebi, -Hususi Hocalardan ders almıştır.	Türkçe, Arnavutça, Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Rumca dil dersleri, -İlm-i Servet ve Fen Bilimleri	Türkçe, Arnavutça, Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Rumca bilmektedir.
4.	Jan Branofski Bey	-Polonya'da bulunan İslovcik Cimnazya (İdadî Mektebi), -Kiof (Kiev) Dârü'l-Fünûnu	Ulum-ı riyaziye	Fransızca, Almanca ve Slavca okuryazar olmasının yanı sıra konuşma düzeyinde de Türkçe bilmektedir.
5.	Jan Holoniski	Moskova'da Mekteb-i Harbiye	-	Fransızca, Polonca, Rusça ve Slavca okuryazar olduğu gibi konuşma düzeyinde de Türkçe bilmektedir.

6.	Josef Romr Efendi	-Lehistan'da özel hocalar, -Kiev şehrinde Rusya Devleti Harbiye Mektebi	-Polonca Temel Eğitimleri, -Riyaziyat, Kimya, Mimarlık ve Fünun-ı Askeriye	Fransızca, Rusça ve Polonca okuryazar olmasının yanı sıra konuşma düzeyinde de Türkçe bilmektedir.
7.	Maksim Negro Efendi	-Lehistan'da Mekteb-i İdadî, -Fransa'da Marihun Mühendis Mektebi	-	Konuşma düzeyinde biraz Türkçe bilmektedir. Fransızca, Almanca, Rusça, Slavca ve Polonca okuryazardır.
8.	Mastefoniski Efendi	-Lehistan'da Lakno Kasabası Mektebi İbtidaîsi, -Lakno Kasabası jimnastik Mektebi	Bazı risaleler okumuştur.	Polonca, Fransızca, Rumca, Bulgarca, İtalyanca, Almanca ve Latince okuryazar olan Mastefoniski Efendi Türkçeyi ise konuşma düzeyinde bilmektedir.
9.	Nihad Bilinski Paşa	-Mekteb-i İbtidaî -Lemberg (Lviv, Ukrayna'da) şehri Dârü'l-Fünûnunu -Fransa Mekteb-i Harbiyyesi	Özel hocalardan dahi Türkçe ders almıştır.	Fransızca, Almanca, Polonca, Latince konuşur ve yazar. Türkçe ve İngilizceyi de okur yazar seviyesinde bilmektedir.
10.	Reşid Bey	-Mekteb-i Sultanî	Mukaddeme-i ulum	Türkçe, Fransızca ve İngilizce tekellüm ve kitabet eder.
11.	Teodor Vankoviç Efendi	-Viyana şehri Zadegan Mektebi, -İkinci Aleksandır Mektebi, -Petersburg Prens Nikolay Askerî Dârü'l-Fünûnu	-	Türkçe, Fransızca, Rusça, Polonca, Almanca, İtalyanca, Latince ve Boşnakca okuryazardır.

1.3. Memurların Meslekî Bilgileri

Memurların meslekî kariyerleri incelendiğinde ise göreve başlama yaşlarının önemli farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Alfred Bilinski Bey (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/640) 19 ve Hanri Dovoski Efendi (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119) ile Jan Branofski Bey'in (BOA. DH.d. SAİD. No: 10/241) 20 yaşında memuriyete başlamaları onları en genç memurlar hâline getirirken, Maksim Negro Efendi (BOA. DH.d. SAİD. No: 15/439) ve Mastefoniski Efendi'nin (BOA. DH.d. SAİD. No: 28/87) 40 yaşında göreve başlamaları bu memurların bürokrasiye daha geç bir yaşta dahil olduklarını göstermektedir. Bu durum, Osmanlı bürokrasisine girişin yalnızca genç yaşlarda değil, belirli meslekî tecrübe kazanıldıktan sonra da mümkün olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Memurların görev yaptıkları kurumlara bakıldığında özellikle telgraf, mühendislik ve bayındırlık alanlarının öne çıktığı görülmektedir. Telgrafhane-i Amire, Telgraf Nezareti, Turuk u Maâbir hizmetleri, ordu, Sefarethaneler ve vilayetlerin nâfia teşkilatları bu memurların görev yaptığı başlıca kurumlardır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin özellikle diplomasi, ulaştırma, haberleşme ve altyapı hizmetlerinde teknik bilgiye sahip memurlardan yararlandığını göstermektedir. Nihad Bilinski Paşa'nın feriklik rütbesine kadar yükselmesi (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/664), oğlu Alfred Bilinski'nin ise Atina, Belgrad, Londra, Bükreş ve Washington sefaretlerinde görev yapması (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/640) Lehistan kökenli memurların Osmanlı bürokrasisinde hem orduda hem de Hariciye nezaretinde geldikleri mevkileri göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Aynı dönemde Osmanlı tebaası Yahudi memurların

istihdam edildikleri alanlara baktığımızda Maliye/Ekonomi, Haberleşme/Ulaşım, Sağlık, Mülkiye, Hariciye, Adliye ön plana çıkmaktadır (Kılıç, 2012: 146).

Memurların maaşları incelendiğinde ise kariyer süreçleri boyunca önemli farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Alfred Bilinski Bey, Antonoviç Efendi ve Hanri Dovoski Efendi işe fahrîyyen/mülâzemeten başlayarak ilk başta maaş almamışlardır. Alfred Bilinski Bey 20 Nisan 1881'den Mart 1882'ye kadar yaklaşık bir sene, Antonoviç Efendi 1855-1856'dan 1858 senesi başlarına kadar yaklaşık iki sene, Hanri Dovoski Efendi ise 28 Eylül 1877'den 13 Mart 1878'e kadar yaklaşık beş buçuk ay mülazemetle görev yapmışlardır. Aristokrat ailelerden gelmelerine rağmen Osmanlı Devleti bu memurları üst düzeyden işe başlatmamış, onları öncelikle stajyer şeklinde istihdam etmiştir. Adaptasyonları ve sadakatleri noktasında emin olduktan sonra maaşlı olarak göreve başlatmıştır. Göreve başladığı an itibariyle maaş alanlar arasında ilk maaş bakımından en düşük ücretle göreve başlayan memur 600 kuruş maaş alan Teodor Vankoviç Efendi'dir (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147). Buna karşılık Telgraf Nezareti mühendisliğinde göreve başlayan Jan Holoniski'nin 1300 kuruş maaş ile en yüksek başlangıç maaşına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Jan Holoniski Rusya ile Kırım Savaşı devam ederken 1854-1855 senesinde Osmanlı hizmetine girmiştir. Moskova'da eğitim gördüğü için Rus askerî disipliniyle yetişmiştir. Ayrıca Kırım'da müttefiklerin (İngiliz-Fransız) telgraf teknolojisini sahada görmüştür. Osmanlı Devleti onun bilgi ve tecrübesinden faydalanmak için savaştan hemen sonra Anadolu ve Rumeli telgraf şebekesinin başmühendisi olarak görevlendirmiştir. Osmanlı Devletinin, kendisine vatandaşlık vermesi ise devletin bu askerî ve teknik tecrübeyi ülkede tutmak için uyguladığı hukukî entegrasyon politikası olarak değerlendirilebilir (BOA. DH.d. SAİD. No: 4/16). Memurların kariyerlerinin ilerleyen dönemlerinde maaşlarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Örneğin Nihad Bilinski Paşa Bulgaristan Birinci Komiserliği görevindeyken 15000 kuruş maaş elde ederek en yüksek kazanca sahip memur olmuştur (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/664). Alfred Bilinski Bey Washington Sefaret-i Seniyyesi Başkitabetinde 2700 kuruş maaş ve 900 kuruş tahsisat olmak üzere 3600 kuruş (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/640), Hanri Dovoski Efendi Marsilya Başşehbenderliği görevinde 2700 kuruş maaş ve 700 kuruş tahsisat olmak üzere toplam 3400 kuruş gelir elde ederek en yüksek kazanca sahip memurlar arasında yer almışlardır (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119). Benzer şekilde Jan Branofski Bey'in Aydın Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliği görevinde 3250 kuruş maaş aldığı görülmektedir (BOA. DH.d. SAİD. No: 10/241). Bu durum, özellikle askerî, diplomatik ve mühendislik alanlarındaki görevlerin Osmanlı bürokrasisinde yüksek gelir sağlayan pozisyonlar arasında yer aldığını göstermektedir. Lehistanlı memurlardan Antonoviç Efendi İşkodra ve Manastır tarafları Telgraf ve Posta Seyyar Müfettişliği görevinde bulunduğu esnada 2000 kuruş maaş almaktayken aynı görevi üstlenen Varnalı devlet memurlarından Ali Ramız Efendi Yemen Vilayetinin Hudeyde Telgraf ve Posta Merkezi Müdür ve Müfettişliğinde 2200 kuruş maaş almaktaydı (Özhan, 2024: 66). Jan Branofski Bey Aydın Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliği görevinde 3250 kuruş maaş almaktayken İstanbul doğumlu Rum memurlardan Dimitraki Vasilyadi Efendi Suriye Vilayeti Umur-ı Nâfia başmühendisliğinde 2500 kuruş maaşla çalışmaktaydı (Sürmen, 2011: 112).

Maksim Negro Efendi Kastamonu Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliği ve daha sonra Sivas Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliği görevlerinde; Mastefoniski Efendi Tekfur Dağı (Tekirdağ) Sancağı Üçüncü Sınıf Mühendisliği ve daha sonra Erzurum Vilayeti Üçüncü sınıf Mühendisliği görevlerinde iken 1250 kuruş maaş almaktaydılar. Aynı dönemde Sivas, Ankara, Aydın ve Suriye vilayetlerinde farklı zamanlarda Üçüncü Sınıf Mühendislik görevinde bulunmuş olan İstanbul doğumlu Ermeni memurlardan Asador Efendi de 1250 kuruş maaş almaktaydı (Tunca, 2016: 96)

Tablo 3'teki verilere göre: Ortalama ilk maaş yaklaşık 790 kuruş iken ortalama son maaş ise yaklaşık 3295 kuruştur. Bu veriler memurların kariyer süreçlerinde ortalama olarak yaklaşık dört katlık bir maaş artışı elde ettiklerini göstermektedir. Örnek olarak: Teodor Vankoviç Efendi 600 kuruş ile göreve başlamış, kariyerinin ilerleyen döneminde 2000 kuruşa ulaşmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147). Jan Branofski Bey 900 kuruş ile başladığı kariyerinde 3250 kuruş maaşa ulaşmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 10/241). Alfred Bilinski Bey fahri olarak başladığı memuriyet hayatında 3600 kuruşa ulaşmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/640). Nihad Bilinski Paşa 2000 kuruş ile başlamış ve son maaş olarak 15000 kuruşa ulaşmıştır. Hatta Bulgaristan Birinci Komiserliği esnasında tahsisat ile beraber toplam maaşı bir ara 20000 kuruşa kadar yükselmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/664). Tabiri caizse maaşı çalıştığı süre zarfında bir dönem on katına kadar çıkmıştır. Hanri Dovoski Efendi ise 2700 kuruş maaş ve 700 kuruş tahsisat ile toplam 3400 kuruş gelir elde ederek incelenen memurlar arasında en yüksek kazanca sahip kişilerden birisi olmuştur (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119).

Tablo 3: Memurların işe başlama yaşları, ilk görev yerleri, ilk maaş, son görev yerleri ve son maaş miktarları

	Memur Adı	**İşe Başlama Yaşları**	**İlk Görev Yeri**	**İlk Maaş**	**Son Görev Yeri**	**Son Maaş**
1.	Alfred Bilinski Bey	19	Bulgaristan Komiserliği Fransızca Kitabeti	Fahrî olarak	Washington Sefaret-i Seniyyesi Başkitabeti	2700 Kuruş+ 900 Kuruş tahsisat
2.	Antonoviç Efendi	32	Telgrafhane-i Amire	Mülazemet	İşkodra ve Manastır tarafları Telgraf ve Posta Seyyar Müfettişliği	2000 Kuruş
3.	Hanri Dovoski Efendi	20	Matbuat Kalemi	Mülazemet	Marsilya Baş Şehbenderliği	2700 Kuruş+ 700 Kuruş tahsisat
4.	Jan Branofski Bey	20	Edirne Vilayeti Kondüktörlüğü	900 Kuruş	Aydın Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliği	3250 Kuruş
5.	Jan Holoniski	33	Telgraf Nezareti Mühendisliği	1300 Kuruş	Telgraf Nezareti Başmühendisliği	2000 Kuruş
6.	Josef Romr Efendi	24	Bolu Sancağı Birinci Sınıf Kondüktörlüğü	900 Kuruş	Elazığ Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliği	2000 Kuruş
7.	Maksim Negro Efendi	40	Kastamonu Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliği	1250 Kuruş	Sivas Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliği	1250 Kuruş
8.	Mastefoniski Efendi	40	Tekfur Dağı (Tekirdağ) Sancağı Üçüncü Sınıf Mühendisliği	1250 Kuruş	Erzurum Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliği	1250 Kuruş
9.	Nihad Bilinski Paşa	33	Erkân-ı Harp	1000 Kuruş maaş+ 1000 Kuruş tayinat	Bulgaristan Birinci Komiserliği	15.000 Kuruş
10.	Reşid Bey	18	Tahrirat-ı hariciye kalemi	500 Kuruş	Tahrirat-ı hariciye kalemi	500 Kuruş

11.	Teodor Vankoviç Efendi	24	Bolu Sancağı Turuk u Maâbir	600 Kuruş	Yanya Vilayeti Başmühendisliği	2000 Kuruş

1.4. Memurların Aldıkları Ödül ve Cezalar

Bir muharebenin veya önemli bir hadisenin hatırası olmak üzere altın, gümüş, bakır ve nikel madeninden yapılan nişana madalya denir. Türkçeye İtalyanca "medaglia" kelimesinden geçmiştir (Artuk, 2003: 301; Pakalın, 1993a: 377). İlk olarak Ortaçağ'da Avrupa'da ortaya çıkan madalya ve nişanla ödüllendirme geleneği çok sonraları Osmanlı Devleti tarafından da uygulamaya konulmuştur. Osmanlı Devleti devlet adına yararlık gösteren askerî, mülkî ve idarî personele, halktan kişilere ve üst düzey yabancılara hizmetlerine mükâfaten padişahın emriyle madalya ve nişan vermiştir (Erüreten, 2001: 14).

Osmanlılarda ilk madalya "Ferahi" olup ilk defa 1730 yılında verilmiştir. Ferahi madalyası altından yapılmaktaydı (Pakalın, 1993a: 377). Bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar çıkarılan madalyaların sayısı 60 civarındadır. Sikke-i Cedid Madalyası, Vak'a-i Mısriyye Madalyası, Hilal-i Osmanî Madalyası, İşkodra Madalyası (Cami-i Nusretiye), Hadimü'l-Harameyn-i Şerifeyn Madalyası gibi farklı isimlerle ve farklı tarihlerde madalyalar çıkarılmıştır (Gündüz, 2011: 128). Altının yanı sıra gümüş, nikel ve bakır gibi madenlerle de imal edilenleri bulunmaktaydı (Kepecioğlu, 1999: 237). Birinci Dünya Savaşında "Harp Madalyası", İstiklâl Savaşında ise "İstiklâl Madalyası" ihdas olunmuştur. İstiklâl Madalyası'nın ihdas edilmesinden sonra diğerleri ilga olunmuş ve takılmaları da yasaklanmıştır. II. Abdülhamid Devri'nde ihdas edilen altın ve gümüş "İmtiyaz Madalyası" Osmanlı madalyaları arasında en kıymetlisi olarak gösterilmektedir (Kepecioğlu, 1999: 237-238). Çalışmaya konu olan Lehistanlı memurlardan Hanri Dovoski Efendi Niş Şehbenderliği görevi esnasında Müslüman ahalinin işlerinde yardımcı olmasından ve devlet işlerindeki iyi hizmetlerinden dolayı 21 Kasım 1896 tarihinde Osmanlı Devleti tarafından bir adet iftihar madalyası ile mükâfatlandırılmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119; BOA. İ. TAL. No: 106/61). Alfred Bilinski Bey Osmanlı Devleti tarafından bir adet Yunan muharebe madalyasıyla (BOA. DH.d. SAİD. No:1/640), Nihad Bilinski Paşa ise Osmanlı Devletinden iki ve İtalya Devleti'nden bir olmak üzere toplam üç madalya ile ödüllendirilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No:1/664).

Yapılan bir hizmete mükâfaten devlet tarafından verilen ve göğse takılan alamete nişan adı verilir (Pakalın, 1993a: 694). "Alâmet, işaret" gibi anlamlara gelen nişân kelimesi dilimize Farsçadan geçmiştir (Artuk, 2007: 154). Abukir'de Fransız donanmasını yakan Amiral Nelson'a III. Selim (1789-1807) tarafından gönderilen kıymetli taşlarla süslü çelenk Osmanlılarda ilk nişan olarak kabul edilir (Eralp, 2002: 683). Avrupa'da çok daha önceleri başlamış olan nişan Osmanlılarda resmi olarak ilk defa II. Mahmud zamanında 1832 yılında ihdas olunmuştur. İlk nişanlar ûlâ, saniye, sâlise ve râbia rütbelerine mahsus olmak üzere dört çeşit ve mücevherli olarak imâl edilmişti (Pakalın, 1993a: 694). Osmanlı Dönemi nişanlarının en meşhurları Mecidî, Osmanî ve imtiyaz nişanları idi. Osmanlı hanedanı mensuplarına mahsus olmak üzere Hanedan-ı Âli Osman Nişanı ve kadınlara mahsus "Şefkat Nişanı" bulunmaktaydı (Kepecioğlu, 1999: 265).

Lehistanlı memurlardan yedisinin çeşitli rütbelerde nişanla ödüllendirildikleri görülmektedir. Bu çerçevede Hanri Dovoski Efendi beşinci rütbeden Mecidî Nişanı, dördüncü rütbeden Nişan-ı Âli-i Osmanî, üçüncü rütbeden Mecidî Nişanı, ikinci rütbeden Mecidî Nişanı, Sırbistan Kralı tarafından dördüncü rütbeden Eagle Blanc Nişanı (Beyaz Kartal Nişanı), Sırp hükümeti tarafından ikinci rütbeden (Takova) Nişanı, Sırp hükümeti tarafından verilen ikinci rütbeden Sen (Saint) Sava Nişanı, Yunan devleti tarafından verilen üçüncü rütbeden Söver Nişanı ve İran hükümeti tarafından verilen ikinci rütbeden Şir ü Hurşid Nişanı (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119), Rusya Devleti tarafından verilen üçüncü rütbeden Sent An Nişanı (Aziz

Anne Nişanı/Order of St. Anne) (BOA. İ. HR. No: 314/20096), Avusturya Devleti tarafından verilen üçüncü rütbeden Fransuva Jozef Nişanı (BOA. BEO. No: 1756/131635) almıştır. Hanri Dovoski Efendi'nin hem Osmanlı Devleti hem de yabancı devletler tarafından çok sayıda nişanla ödüllendirilmiş olması dikkat çekicidir. Keza; Alfred Bilinski Bey'e Osmanlı Devleti tarafından dördüncü rütbeden bir adet Nişan-ı Osmanî ile üçüncü rütbeden Mecîdî Nişanı ve Romanya Devleti tarafından da üçüncü rütbeden Kron dö Romani Nişanı (Couronne de Roumanie Nişanı) (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/640), Nihad Bilinski Paşa'ya ise Osmanlı Devleti tarafından Beşinci, üçüncü, ikinci ve birinci rütbeden olmak üzere dört adet Mecidî Nişanı ve Batum Hududu Komisyonunda bulunduğu sırada ise Rusya Devleti tarafından ikinci rütbeden Saint-Stanislas Nişanı verilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/664). Memurların Mecidî ve Osmanî nişanlarının yanı sıra Rusya, Avusturya, Sırbistan, Yunanistan, Romanya ve İran gibi devletlerden de nişan almış olması, bu memurların uluslararası diplomatik çevrelerle ilişkili görevler üstlendiğini göstermektedir. Bu durum, Osmanlı bürokrasisinde görev yapan bazı memurların yalnızca iç hizmetlerde değil, aynı zamanda uluslararası diplomatik faaliyetlerde de etkin rol oynadığını göstermektedir. Diğer memurlardan Antonoviç Efendi beşinci rütbeden Mecidî Nişanı (BOA. DH.d. SAİD. No: 3/418); Jan Holoniski beşinci rütbeden Mecidî Nişanı (BOA. DH.d. SAİD. No: 4/16); Jozef Romr Efendi dördüncü rütbeden Osmanî Nişanı (BOA. DH.d. SAİD. No: 24/173); Teodor Vankovic Efendi dördüncü rütbeden Mecidî Nişanı almıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147).

Öte yandan memurların kariyerleri boyunca bazı soruşturmalara da konu oldukları anlaşılmaktadır. Antonoviç Efendi'nin Trabzon ve İzmir'deki başmüfettişlikleri esnasında İzmir Telgraf çavuşlarından Hamid Çavuş'un Başçavuş Hacı Aziz Ağa aleyhinde verdiği layiha üzerine yapılan araştırmada birkaç maddenin kendisiyle ilişkili olmasından dolayı kendisi de soruşturmaya dâhil edilmiştir. Yapılan yargılama ve tahkikat neticesinde Urla'ya uzatılan telgraf hattı için alınan direklerden bir kısmının kontrata aykırı bir şekilde alındığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı vazifesince bazı gevşeklikleri olduğu değerlendirilmiştir. Zikrolunan muhakemede para çalma ve rüşvet alma gibi suçlamalardan beraat etmiştir. Bu gibi durumlarda memurların görevden azledilmelerinin yeterli olacağı, ayrıca ek bir ceza vermeye gerek olmadığı değerlendirmesi yapılmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 3/418). Teodor Vankovic Efendi'nin Yanya'dan Manastır'a uzanan yolun yapımında fenni şartların hiçbirine uymadığı, daha sonra yolu teftiş etmek üzere bölgeye gelen Yanya Vilayeti mühendisleri tarafından tespit edilmiştir. Müfettişlerin hazırladığı raporlarda, yolun mahallî şartlar ve özellikler dikkate alınmaksızın inşa edilmesinin yanı sıra Teodor Vankovic Efendi'nin gerekli özeni göstermemesinin de söz konusu aksaklıklara neden olduğu belirtilmiştir. Yapılan incelemeler ve hazırlanan raporlar neticesinde Teodor Vankovic Efendi görevinden azledilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147). Bu örnekler, Osmanlı bürokrasisinde memurların faaliyetlerinin belirli ölçüde denetlendiğini ve teknik hataların dahi soruşturma konusu olabildiğini göstermektedir. Hizmet ve liyakat odaklı denetim mekanizması işletilmiştir.

2. Osmanlı Bürokrasisinde Görev Alan Lehistanlı Devlet Adamları

2.1. Alfred Bilinski Bey

Bulgaristan Komiseri Nihad Paşa'nın oğlu olan Alfred Bilinski Bey 18 Nisan 1847[4] tarihinde Midilli adasında dünyaya gelmiştir. İzmir'de İngiliz mekteb-i ibtidaiyyesinde

[4] Her ne kadar sicil kaydında doğum tarihi 18 Nisan 1847 olarak verilmiş olsa da bu tarihin yanlış olduğu babasının sicil dosyasındaki verilerden anlaşılmaktadır. Babası Nihad Bilinski Midilli adasında 1862 yılında görev yapmıştır. Literatürde Alfred Bilinski Bey üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında doğum tarihi olarak 18 Nisan 1862 tarihi verilmektedir (Açıkses & Gül, 2009, 173; Kantarcı, 2008, 250; Oğuz, 2020, 130).

okuduktan sonra Dersaadet'te Kadıköy'de Freler Mektebinde ve Avusturya'da Lumberg şehri mekteb-i âlîsinde tahsil-i ulûm ederek diploma almıştır. Daha sonra bir müddet de Mekteb-i Sultanî derslerine devam etmiştir. Zikredilen İzmir, Kadıköy ve Lumberg mekteplerinden altı adet diploma almıştır. Fransızca, İngilizce, Polonca ve Almanca kitabet eden Alfred Bilinski Bey Türkçe ve Rumca okur yazar olmasının yanı sıra Arapça ve Farsçaya da âşinadır.

20 Nisan 1881 tarihinde Bulgaristan Komiserliği fahrî Fransızca Kitabetine tayin olunmuş ve 1882 senesinin Mart ayında 1500 kuruş maaş tahsis edilmiştir. Kendisine aynı senenin Eylül ayında Rütbe-i Sâniye Sınıf-ı Sânîsi tevcih olunmuştur. 1883 senesi Ocak ayında ise dördüncü rütbeden bir adet Nişan-ı Osmanî verilmiştir.

12 Ocak 1886 tarihinde Fransızca Kitabetinden azl edilmiş ve 1 Haziran 1886 tarihinde 1900 kuruş maaşla Atina Sefâret-i Seniyyesi Üçüncü Kitabetine tayin olunmuştur. 5 Haziran 1890 tarihinde 1000 kuruş maaş ve 1000 kuruş tahsisat ile Belgrad Sefâret-i Seniyyesi üçüncü kitabet ve kançılaryalığına naklen atanmıştır. 2 Eylül 1890 tarihinde istifa ederek buradaki görevinden ayrılmış ve 3 Aralık 1890 tarihinde 1900 kuruş maaşla Belgrad Sefâret-i Seniyyesi İkinci Kitabetine tayin olunmuştur. 22 Ocak 1891 tarihinde aynı miktar maaşla Atina Sefâret-i Seniyyesi İkinci Kitabetine naklen atanmıştır. Kendisine 30 Haziran 1892 tarihinde üçüncü rütbeden Mecîdî Nişan-ı Zîşânı ihsan buyurulmuştur. Görülen lüzum üzerine 16 Temmuz 1892 tarihinde buradaki görevinden azl edilmiştir. 5 Mayıs 1893 tarihinde 5900 kuruş maaş ile Londra Sefâret-i Seniyyesi İkinci Serkitabetine tayin olunmuştur. 25 Haziran 1893 tarihinde taamiye (İaşe bedeli) nâmıyla maaşına 1500 kuruş zam yapılmıştır. 14 Ocak 1894 tarihinde 3000 kuruş maaşla Bükreş Sefâret-i Seniyyesi Başkitabetine tayin olunmuştur. Maaşı 13 Mart 1897 tarihinde 2700 kuruşa indirilmiştir. 13 Nisan 1897 tarihinde mevcut maaşıyla ve becâyiş suretiyle Washington Sefâret-i Seniyyesi Başkitabetine naklen atanmıştır. Kendisine 31 Ağustos 1897 tarihinde rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânî kitabeti tevcih ve Yunan Muharebe madalyası ihsan buyurulmuştur (İ. TAL. 120/83).

Alfred Bilinski Bey'e 2 Eylül 1897'de Romanya Devleti tarafından üçüncü rütbeden Kron dö Romani (Couronne de Roumanie) Nişanı verilmiştir (İ. TAL. 119/4). Memuriyet yeri 5 Eylül 1897'de Bükreş Sefaret-i Seniyyesi Başkitabeti olarak değiştirilmiştir. Hariciye Nezaretinin yazısı ve Memurîn-i Mülkiyye Komisyonundan verilen karar üzerine 10 Temmuz 1898 tarihinde aynı maaş ve becâyiş sûretiyle Londra Sefaret-i Seniyyesi Başkitabetine naklen atanmıştır. 11 Ocak 1899 tarihinde 2700 kuruş maaş ve 900 kuruş tahsisatla Washington Sefaret-i Seniyyesi Başkitabetine naklen atanmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/640).

2.2. Antoniviç Efendi

Liyone Antoniviç Efendi'nin oğlu olan Antoniviç Efendi M 1823-1824 (H 1239) yılında Lehistan'da dünyaya gelmiştir.

Viyana mekteplerinde Nemçece, Fransızca ve İngilizce tahsil eylemiştir. Konuşma düzeyinde Türkçe bilmekte olup Nemçece, Fransızca ve İngilizce dillerine ise okuryazar düzeyinde vakıftır.

1855-1856 (H 1272) yılında 32 yaşında iken mülazemetle (stajyer olarak) Telgrafhane-i Amire'ye girmiştir. 1858 senesi başlarında 1500 kuruş maaş ile Rodos, Edirne, Selanik, Yanya, Yenişehir, Tırhala, Narde ve Preveze Telgraf hatlarının çekilmesi Mühendisliğine ve 1862 senesi sonlarında 3000 kuruş maaşla Fav Telgrafhanesi Kontrol Memuriyetine tayin olunmuştur. 1867 senesi Mart ayında maaşından 1/6 oranında kesinti yapılmış olup 1867 senesi Mayıs ayında 2500 kuruş maaş ile Bağdat tarafının Müfettiş Muavinliğine memur olarak görevlendirilmiştir. 1867 senesi Mayıs ayında 500 kuruş zam ile maaşı 3000 kuruşa yükseltilmiştir. 1867-1868 (H 1284) senesinde 3500 kuruş maaşla Diyarbekir tarafı Müfettişliğine ve 1868-1869 (H 1285) senesinde aynı miktar maaş ile Beyrut tarafı

Müfettişliğine memur olmuştur. 1871-1872 (H 1288) senesinde yapılan düzenlemede maaşından 750 kuruş kesinti yapılmış ve 2750 kuruşa düşürülerek Poti Telgraf hattının çekilmesine memur olarak atanmıştır. 1872 senesi Şubat ayında 2850 kuruş maaşla Trabzon ve Kastamonu tarafları Telgraf Müfettişliğine, Ağustos ayında ise 3000 kuruş maaşla Trabzon ve İzmir Müşettişliğine naklen atanmıştır. 1880 senesi Mart ayında yayınlanan tensikat-ı maaşat kararnamaesi gereğince maaşı 2000 kuruşa indirilmiştir. 1880-1881 (H 1298) senesinde ise 2400 kuruşa yükseltilmiştir. 1881 senesi Ekim ayında buradaki görevinden ayrılmış ve yaklaşık 2.5 ay sonra yani 16 Ocak 1882 tarihinde 2400 kuruş maaş ile Halep Vilayeti Telgraf Başmüdürlüğüne atanmıştır. 1868-1869 (H 1285) senesinde beşinci rütbeden bir adet Mecidî Nişanı'na nail olmuştur.

Antonoviç Efendi'nin Trabzon ve İzmir tarafları başmüfettişliği esnasında İzmir Telgraf çavuşlarından Hamid Çavuş'un Başçavuş Hacı Aziz Ağa aleyhinde verdiği layiha üzerine yapılan araştırmada birkaç maddenin kendisiyle ilişkili olmasından dolayı kendisi de soruşturmaya dahil edilmiştir. Yapılan yargılama ve tahkikat neticesinde Urla'ya uzatılan telgraf hattı için alınan direklerden bir kısmı kontrata aykırı bir şekilde alındığından vazifesince bazı gevşeklikleri olduğu değerlendirilmiştir. Bu gibi vazifesinde gevşeklik gösteren memurların azledilmelerinin kâfi olacağı ve soruşturmanın yapıldığı tarihte azledilmiş bulunmasından dolayı başka bir cezaya gerek olmadığı belirtilmiştir. Zikrolunan muhakemede para çalma ve rüşvet alma gibi suçlamalardan beraat ettiği yalnızca memuriyet işlerinde gevşeklik gösterdiği, bu yönüyle de görevden azledilmesinin yeterli olacağı Aydın Vilayeti Meclis-i İdaresi tarafından 14 Ocak 1882 tarihinde düzenlenmiş olan mazbatada ifade edilmiştir. Aydın Vilayetinden Posta ve Telgraf Nezaretine gönderilmiş olan 27 Aralık 1881 tarihli telgrafta ise bir memuriyette istihdam edilmesinin önünde bir engel bulunmadığı da belirtilmiştir.

Antonoviç Efendi'nin maaşı 13 Ocak 1885 tarihinde 600 kuruş zam ile 3000 kuruşa yükseltilmiştir. 24 Mart 1885 tarihinde irade-i seniyye ile azlolunmuştur. 23 Mayıs 1887 tarihinde 2000 kuruş maaş ile İşkodra ve Manastır tarafları Telgraf ve Posta Seyyar Müfettişliğine tayin edilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 3/418).

Antonoviç Efendi'nin emekliliğini talep eden arzuhali üzerine yapılan değerlendirmede; Seddülbahr, Selanik, Yenişehir ve Preveze Telgraf Mühendisliğinde 7 sene 9 ay; Fav Telgrafhanesi Ser-memurluğunda 1 sene 5 ay; Bağdat, Diyarbakır, Beyrut cihetleri Telgraf Müfettişliğinde 4 sene 10 ay; Poti Telgraf Mühendisliğinde 1 sene 5 ay; Trabzon ve Kastamonu Telgraf Müfettişliğinde 1 sene 4 ay; İzmir Telgraf ve Posta Başmüdürlüğünde 7 sene 10 ay 5 gün; Halep Telgraf ve Posta Başmüdürlüğünde 3 sene 1 ay 12 gün; İşkodra ciheti Telgraf Müfettişliğinde 2 sene 8 ay 19 gün olmak üzere devlet hizmetinde 29 sene 5 ay 6 gün çalıştığı tespit edilmiştir. Bu görevleri sırasında bazı dönemlerde bir başka memuriyete atanması esnasında açıkta kalmıştır. Bu şekilde toplamda 1 sene 7 ay 24 günlük bir boşluğu da bulunmaktadır. Netice itibariyle toplam hizmet süresinin 31 sene olduğu görülmüş ve kendisine 1126 kuruş maaş bağlanarak 20 Şubat 1889 tarihinde emekli edilmiştir (BOA. ŞD. No: 890/36). Sicil kaydının bulunduğu defterde ise emekli maaşı olarak 1226 kuruş maaş bağlandığı belirtilmektedir (BOA. DH.d. SAİD. No: 3/418).

2.3. Hanri Dovoski Efendi

Lehistan vakıasından dolayı Osmanlı Devleti'ne sığınmış olan Lehistan miralaylarından Kont Dovoski'nin oğlu olan Hanri Dovoski Efendi; 1857-1858 (H 1274) senesinde Dersaadet'te dünyaya gelmiştir. Osmanlı Devleti tebaasındandır. Osmanlı arşivindeki diğer bir

belgede ise Cebel-i Lübnan Mutasarrıfı Vasa Paşa'nın[5] yeğeni olarak kayıtlıdır (BOA. İ. TAL. No: 106/61).

İstanbul'da San Benoa (Saint Benoit) Fransız mektebinde ve daha sonra özel hocalardan Türkçe, Arnavutça, Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Rumca öğrenmiştir. Ayrıca İlm-i Servet ve Fen Bilimleri üzerine bazı dersleri de tahsil etmiştir.

28 Eylül 1877 tarihinde 20 yaşında iken mülazametle matbuat kaleminde işe başlamıştır. 13 Mart 1878 tarihinde 100 kuruş ve iki sene sonra da 250 kuruş maaş aldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır. 13 Ekim 1879 tarihinde yine mülazemetle Hariciye Nezareti Tahrirat-ı Ecnebiye kalemine nakil olmuştur. Burada Abidin Paşa'nın Hariciye Nezaretliği esnasında onun hususi kitabetinde bulunmuştur. Abidin Paşa'nın Hariciye nazırlığı görevinden ayrılmasından sonra da aynı kalemde görev yapmaya devam etmiştir. 14 Ekim 1881 tarihinde 1400 kuruş maaşla Edirne Vilayeti tercümanlığına tayin olmuştur. Kendisine 23 Nisan 1882 tarihinde beşinci rütbeden Mecidî Nişanı verilmiştir. 30 Mayıs 1883 tarihinde salise (Üçüncü) ve 24 Eylül 1884 tarihinde saniye (İkinci) sınıf-ı sanisi rütbeleri verilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119). Nikolayef Şehbender vekâletine Bahriye Kolağalarından Osman Efendi tayin olunmuşsa da Osman Efendi'nin bu memuriyete gidemeyeceğini belirtmesi üzerine onun yerine 23 Nisan 1886 tarihinde Hanri Efendi tayin olunmuştur (BOA. İ. HR. No: 301/19108). Osmanlı Devleti tarafından kendisine 24 Ekim 1888 tarihinde *"memuriyetindeki gayret ve ikdamları hasebiyle"* dördüncü rütbeden Nişan-ı Âli-i Osmanî (BOA. HR. TO. No: 91/17) ve 29 Nisan 1889 tarihinde üçüncü rütbeden Mecidî Nişanı verilmiştir. Nikolayef Şehbender vekili Hanri Bey'e Rusya Devleti tarafından 18 Haziran 1889 tarihinde üçüncü rütbeden Sent An Nişanı (Aziz Anne Nişanı/Order of St. Anne) verilmiştir (BOA. HR. TH. No: 88/36; BOA. İ. HR. 314/20096).14 Ekim 1889 tarihinde 2000 kuruş maaş ve 500 kuruş tahsisat ile Niş Şehbenderliğine nakil edilmiştir. 1 Eylül 1890 tarihinde terfian rütbe-i saniye sınıf-ı mütemayizi tevcih buyurulmuştur. Sırbistan kralı tarafından dördüncü rütbeden Eagle Blanc Nişanı (Beyaz Kartal Nişanı) verilmiş, bu çerçevede nişanını alması hususunda 29 Mayıs 1894 tarihinde padişah tarafından müsaade buyurulmuştur (BOA. İ. TAL. No: 51/61; BOA. HR. TH. No: 142/26; BOA. BEO. No: 411/30816). Sırp hükümeti tarafından ikinci rütbeden (Takova) Nişanı verilmiş ve 30 Kasım 1894 tarihinde padişah tarafından müsaade buyurulmuştur. 31 Temmuz 1894 tarihinde terfian rütbe-i evveli sınıf-ı sanisi verilmiştir. Niş Şehbenderi Hanri Bey'in Müslüman ahalinin işlerini düzenlemedeki iyi hizmetlerinden bahisle bir kıta iftihar veya liyakat madalyasıyla taltifi istirhamına dair Niş Müftülüsü Seyyid İbrahim Necati tarafından yazılan tahrirat (BOA. HR. TH. No: 116/22) ve Hariciye nezaretinin tezkiresi üzerine 21 Kasım 1896 tarihinde İftihar Madalyasıyla ödüllendirilmiştir (BOA. İ. TAL. No: 106/61). 13 Mart 1897 tarihinde maaşı öşrü tecil edilerek 1800 kuruşa indirilmiştir. Belgrad Sefareti Başkitabetine "*vazife-şinas ve muktedir bir zatın*" tayinine lüzum görülmesi üzerine Hariciye Nezaretinden gelen talep üzerine kendisine irade-i seniyye ile izin verilmiş ve Memurîn-i Mülkiye Komisyonu'ndan verilen harcırahla 13 Ağustos 1897 tarihinde 3150 kuruş maaşla başkitabete tayin olmuştur. Buradaki *"Müşâhed olan ikdam ve gayretlerin"*den dolayı kendisine 18 Mart 1898 tarihinde ikinci rütbeden Mecidî Nişanı verilmiştir (BOA. İ. TAL. No: 133/74-4). 10 Mayıs 1898 tarihinde 2700 kuruş maaşla Atina Sefareti Başkitabetine naklen atanmıştır. Sırp hükümeti tarafından verilen ikinci rütbeden Sen (Saint) Sava Nişanı'nın (BOA. İ. TAL. No: 148/19-2; BOA. HR. TH. No: 232/12) kabulü hususunda 21 Temmuz 1898 tarihinde kendisine müsaade-i seniyye verilmiştir. Hariciye Nezaretinden gelen talep ve Memurîn-i Mülkiye Komisyonu'ndan verilen karar üzerine düzenlenen irade-i seniyye ile 18 Aralık 1898 tarihinde 2600 kuruş maaşla ve becayiş suretiyle Viyana Sefareti Başkitabetine tayin olmuştur. Yunan devleti tarafından verilen üçüncü rütbeden Söver Nişanı'nın kabul ve

[5] Vasa Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Olgun, 2019: 295-332.

takması hususunda 13 Temmuz 1899 tarihinde izin verilmiştir. İran hükümeti tarafından verilen ikinci rütbeden Şir ü Hurşid Nişanı'nın kabul ve takması hususunda 7 Mayıs 1901 tarihinde izin verilmiştir. Hariciye Nezaretinden gelen talep ve Memurîn-i Mülkiye Komisyonu'ndan verilen karar üzerine düzenlenen irade-i seniyye ile 8 Temmuz 1901 tarihinde 2700 kuruş maaşla Berlin Sefareti Başkitabetine tayin olmuştur. Hariciye Nezaretinden gelen talep ve Memurîn-i Mülkiye Komisyonu'ndan verilen karar üzerine düzenlenen irade-i seniyye ile 28 Ağustos 1901 tarihinde 2700 kuruş maaş, 700 kuruş tahsisatla ve becayiş suretiyle Marsilya Başşehbenderliğine tayin olmuştur. Viyana Sefaret-i Seniyyesi eski Başkâtibi Hanri Bey'e Avusturya Devleti tarafından üçüncü rütbeden Fransuva Jozef Nişanı verilmiştir (BOA. BEO. No: 1756/131635; BOA. İ. TAL. No: 267/1).

Hanri Dovoski Efendi bir müddetten beri göz rahatsızlığı yaşamaktaydı. Hastalığının ilerlemesiyle birlikte görme yetisini tamamen kaybetti. Doktorların ifadesine göre tedavisi de mümkün değildi. Rahatsızlığını gerekçe göstererek yeni atandığı memuriyete gidemeyeceğini bildiren bir yazı kaleme almıştır. Memurîn-i Mülkiye Komisyonu'ndan verilen karar üzerine düzenlenen irade-i seniyye ile 26 Şubat 1902 tarihinde emekliliğe sevk edilmiş ve yerine bir başkası atanmıştır. 25 Mart 1903 tarihinde 1200 kuruş maaşla emekli edilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119).

2.4. Jan Branofski Bey

Nikolaki Branofski Bey'in oğlu olan Jan Branofski Bey 18 Ekim 1843 tarihinde Polonya'nın Minsk Sancağı dahilinde bulunan Bubersin Kazasının Başika çiftliğinde dünyaya gelmiştir.

Polonya'da bulunan İslovcik Cimnazya yani idadi mektebine kayıt olmuş ve buradan diploma alarak mezun olmuştur. Daha sonra Kiof Kasabasında bulunan Dârü'l-Fünûnda ulum-ı riyaziye tahsil ederek diploma almıştır. Fransızca, Almanca ve Slavca okuryazar olmasının yanı sıra konuşma düzeyinde de Türkçe bilmektedir.

1864 senesinin Mayıs ayında 20 yaşında iken 900 kuruş maaş ile Edirne Vilayeti Kondüktörlüğüne tayin olunmuştur. 1866 senesinin Nisan ayında aynı miktar maaş ve becayiş sureti ile Sofya; 1867 senesinin Haziran ayında ise 1000 kuruş aylıkla Niş Sancakları Kondüktörlüklerine atanmıştır. 1868 senesinin Ekim ayında 1250 kuruş maaş ile Üsküp Sancağı Başkondüktörlüğüne nakil olunmuş ve 1872 senesinin Ocak ayında Nâfia Nezaretinden İstanbul'a çağrılmıştır. 1872 senesinin Mayıs ayında 1500 kuruş maaş ve ikinci sınıf mühendisliği ile Edirne Vilayeti Merkez Sancağı Başmühendisliği Muavinliğine memur olmuştur. 1874 senesinin Şubat ayında birinci sınıf mühendisliğine terfi ettirilmiş ve maaşı 1750 kuruşa yükseltilmiştir. 1878 senesinin Şubat ayında ise Ruslarla yaşanan 93 Harbi esnasında mali zorluklardan dolayı bütün bayındırlık işlerinin tatil edilmesi sebebiyle doğal olarak memuriyeti sona ermiştir. 1880 senesinin Nisan ayında hasılatı belediyeden tesviye olunmak üzere 2000 kuruş maaş ile Saruhan Sancağı Daire-i Belediye ve Bayındırlık İşleri Mühendisliğine tayin olunmuştur. 1882 senesinin Mart ayında 1750 kuruş aylıkla memuriyeti Saruhan Sancağı Turuk u Maâbir Birinci Sınıf Mühendisliğine çevrilmiştir. 1882 senesinin Kasım ayında 2500 kuruş maaş ile Kastamonu Vilayeti İkinci Sınıf Başmühendisliğine atanmıştır. 12 Şubat 1885 tarihinde kendisine üçüncü rütbe tevcih edilmiştir.

19 Nisan 1889 tarihinde aynı maaş ile Ma'mûretü'l-Azîz (Elazığ) Vilayeti Başmühendisliğine ve 13 Mart 1890 tarihinde 2500 kuruş maaşla Hüdavendigar Vilayeti Başmühendisliğine nakil edilmiştir. 4 Temmuz 1893 tarihinde maaşı 2750 kuruşa yükseltilmiştir. 25 Temmuz 1894 tarihinde aynı miktar maaşla Kudüs-i Şerif Başmühendisliğine ve 17 Ekim 1895 tarihinde 3250 kuruş maaşla Aydın Vilayeti Umur-ı Nâfia

Başmühendisliğine nakil olunmuştur. 13 Mart 1898 tarihinde ilave-i memuriyet olmak üzere 100 kuruş maaşla İzmir Göztepe Tramvay Komiserliği görevini de yürütmüştür. 15 Nisan 1902 tarihinde vefat etmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 10/241).

2.5. Jan Holoniski

1825-1826 (H 1241) tarihinde Lehistan'da dünyaya gelmiştir. Babasının ismi Josef'tir. Moskova'da Mekteb-i Harbiyede tahsil görerek mülazımlıkla mezun olmuştur. Fransızca, Polonca, Rusça ve Slavca okuryazar olduğu gibi konuşma düzeyinde de Türkçe bilmektedir.

1854-1855 (H 1271) senesinde Kırım muharebesi esnasında yüzbaşılık rütbesiyle Osmanlı Devleti hizmetine girmiş ve 1857-1858 (H 1274) senesinde 1300 kuruş maaş ile Telgraf Nezareti Mühendisliğine tayin olunmuştur. Burada iken Rumeli ve Anadolu Telgraf hatlarının inşasının emrinde bulunmuş ve 1860-1861 (H 1277) senesinde Tuna tarafına müfettiş olarak gönderilmiş ve o taraf genel hatlarının inşasına memur tayin olunmuştur. 1862-1863 (H 1279) senesinde 1920 kuruş maaş ile Telgraf Nezareti Başmühendisliğine tayin olunarak 1874-1875 (H 1291) senesinde maaşı 2500 kuruşa yükseltilmiştir. 1871-1872 (H 1288) senesinde hizmetine mükâfaten beşinci rütbeden bir adet Mecidî Nişanı ile Tabiiyet-i Osmaniye (Osmanlı Vatandaşlığı) ferman-ı âlisi ihsan buyurulmuştur. 13 Şubat 1880 tarihinde icra olunan tensikat sırasında maaşından 500 kuruşu kesilerek 2000 kuruşa düşürülmüştür. 3 Mart 1882 tarihinde vefat etmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 4/16).

2.6. Jozef Romr Efendi

Çiftçi takımından ve Rusya Devleti tebaasından İstanislas'ın oğlu olan Jozef Romr Efendi 1842-1843 (H 1258) senesinde Polonya'da dünyaya gelmiş ve daha sonra Osmanlı vatandaşlığına geçmiştir.

Lehistan'da özel hocalardan Polonca temel eğitimleri gördükten sonra Kiev şehrinde Rusya Devleti Harbiye mektebinde riyaziyat, Kimya, mimarlık ve Fünun-ı askeriyeyi tahsil eylemiştir. Fransızca, Rusça ve Polonca okuryazar olmasının yanı sıra konuşma düzeyinde de Türkçe bilmektedir.

1865 senesinin Mayıs ayında 24 yaşında iken 900 kuruş maaş ve Bolu Sancağı Birinci Sınıf Kondüktörlüğü ile Osmanlı Devleti hizmetine girmiştir. 1867 senesinin Eylül ayında yol yapım çalışmalarının durdurulmasından dolayı doğal olarak buradaki işi sona ermiştir. 1868 senesinin Mart ayında 1400 kuruş maaşla Ergani Sancağı Üçüncü Sınıf Mühendisliğine tayin olunmuştur. 1869 senesinin Nisan ayında aynı miktar maaşla Diyarbakır Vilayeti Tarik Mühendisliğine; 1873 senesinin Ocak ayında 1500 kuruş maaşla Haydarpaşa demiryolu köprülerinin inşaatı mühendisliğine; 1873 senesinin Temmuz ayında yine aynı miktar maaşla İçel Sancağı Tarik Mühendisliğine; 22 Temmuz 1876 tarihinde 1750 kuruş maaşla Bosna Vilayeti Birinci Sınıf Mühendisliğine nakil olunmuştur. 1877 senesinin Ekim ayında buradaki görevinden ayrılmıştır. 1878 senesinin Nisan ayında kolağalık rütbesi ile 4. Ordu-yı Hümayun'a ve 1878 senesinin Aralık ayında binbaşılık rütbesi ile 2. Ordu-yı Hümayun Erkan-ı Harp zabitliğine tayin olunmuşsa da barış anlaşması esnasında buradaki görevi sona ermiştir. 1881 senesinin Mart ayında 1750 kuruş maaşla Kayseriyye Sancağı Birinci Sınıf Tarik Mühendisliğine memur olup 1882 senesinin Temmuz ayında aynı miktar maaşla Ankara Vilayeti Birinci Sınıf Tarik mühendisliğine naklen atanmıştır. 1 Ocak 1887 tarihinde dördüncü rütbeden Osmanî Nişan-ı Zişanına nail olmuştur. 10 Nisan 1888 tarihinde 1750 kuruş maaşla Halep Vilayeti Birinci Sınıf Tarik Mühendisliğine memur olarak naklen atanmıştır.

6 Nisan 1889 tarihinde 2000 kuruş maaşla Halep Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliğine terfi edilmiştir. 28 Mart 1890 tarihinde aynı miktar maaş ile Elazığ Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliğine nakil edilmiştir. 17 Şubat 1894 tarihinde 500 kuruş maaş ile

Erzurum Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliğine atanmıştır. Erzurum'un iklimine alışamadığını gerekçe göstererek başka bir memuriyete atanmayı talep etmişse de bu talebinin ileride değerlendirileceği belirtilerek 14 Nisan 1896 tarihinde açığa alınmıştır. 11 Mayıs 1896 tarihinde 2000 kuruş maaşla Adana Vilayeti Başmühendisliğine tayin olunmuştur. 22 Ekim 1898 tarihinde aynı miktar maaş ile Musul Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliğine nakil edilmiştir. Musul'un iklimine alışamadığını gerekçe göstererek yapmış olduğu memuriyet değişikliği talebi üzerine 16 Mart 1901 tarihinde aynı miktar maaş ile Elazığ Vilayeti Umur-ı Nâfia Başmühendisliğine nakil edilmiştir. Yakalanmış olduğu romatizma hastalığından dolayı 13 Mayıs 1903 tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 24/173).

2.7. Maksim Negro Efendi

Ashab-ı emlaktan Mösyö Şarlı'nın oğlu olan Maksim Negro Efendi 1844-1845 (H 1260) senesinde Lehistan'da dünyaya gelmiştir.

Lehistan'da Mekteb-i İdadide ve Fransa'nın Marihun adlı Mühendis mektebinde tahsil görmüştür. Konuşma düzeyinde biraz Türkçe bilmektedir. Fransızca, Almanca, Rusça, Slavca ve Polonca okuryazardır.

1884 senesinin Nisan ayında 40 yaşında iken 1250 kuruş maaş ile Kastamonu Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliği görevine atanarak Osmanlı Devleti hizmetine girmiştir. 1884 senesinin nisan ayında yine aynı miktar maaş ve Üçüncü Sınıf Mühendisliğiyle Selanik Vilayetine memur olmuştur. 1885 senesinin Eylül ayında Selanik Vilayetince üretimin tatil edilmesinden dolayı buradaki görevi doğal olarak sona ermiştir. 25 Nisan 1886 tarihinde yine 1250 kuruş maaşla Sivas Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliğine tayin olunmuştur.

Üzerine vazife olan işlerdeki acziyetine dair mahallinden yapılan şikâyetten dolayı 1891 senesi Haziranında memuriyetten ihraç edilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 15/439).

2.8. Mastefoniski Efendi

Katolik milletinden, Fransa Devleti tebaasından ve ashab-ı emlaktan Mösyö Fransuva'nın oğlu olan Mastefoniski Efendi 1845 senesinin sonlarında Lehistan'da Lakno Kasabasında dünyaya gelmiştir.

Lehistan'da Lakno Kasabası Mektebi İbtidaîsinde bazı risaleler okuduktan sonra yine Lakno Kasabasında yer alan jimnastik mektebinde 8 sene eğitim görmüştür. Polonca, Fransızca, Rumca, Bulgarca, İtalyanca, Almanca ve Latince okuryazar olan Mastefoniski Efendi Türkçeyi ise konuşma düzeyinde bilmektedir.

1885 senesinin Mart ayında 40 yaşında iken 1250 kuruş maaş ile Tekfur Dağı (Tekirdağ) Sancağı Üçüncü Sınıf Mühendisliği görevi ile Osmanlı Devleti hizmetine girmiştir. 1886 senesinin Nisan aylarında yine aynı maaşla Dedeağaç Sancağı Mühendisliğine, 1886 senesinin Eylülünde ise becayiş sureti ile Gümülcine Sancağı Mühendisliğine naklen atanmıştır. 1888 senesinin Eylülünde Maliye Nezaretince uygulanan kesinti nedeniyle açığa alınmıştır. 17 Mayıs 1889 tarihinde 1250 kuruş maaşla Erzurum Vilayeti Üçüncü Sınıf Mühendisliğine tayin olunmuştur. 13 Ağustos 1890 tarihinde istifa ederek buradaki görevinden ayrılmıştır (BOA. DH.d. SAİD. No: 28/87).

2.9. Nihad Bilinski Paşa

Nihad Bilinski Paşa Avusturya dahilinde bulunan Galiçya şehrinin muteberanından François Bilinski'nin oğludur. 1820-1821 (H 1236) Galiçya'da Rzeszów kurâsından Grodzisko [Polonya'da] Karyesinde dünyaya gelmiştir. Mekteb-i İbtidaîde eğitim gördükten sonra Lemberg (Lviv, Ukrayna'da) şehri Dârü'l-Fünûnunda ve daha sonra Fransa Mekteb-i

Harbiyyesinde eğitim görmüştür. Özel hocalardan dahi Türkçe ders almıştır. Fransızca, Almanca, Polonca, Latince konuşur ve yazar. Türkçe ve İngilizceyi de okur yazar seviyesinde bilmektedir.

28 Temmuz 1854 tarihinde otuz üç yaşında olduğu hâlde 1000 kuruş maaş ve 1000 kuruş tayinat ile ve Erkân-ı Harp hizmeti sıfatıyla Osmanlı Devleti hizmetine girmiştir. Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa maiyetiyle Sivastopol, Gözleve ve Batum taraflarına memur olup 16 Mart 1857 tarihinde uhdesine Erkân-ı Harp Binbaşılığı tevcih edilmiştir. Beşinci rütbeden Mecidî Nişanı ve bir adet de madalya ihsan buyurulmuştur.

1861 senesinin Ağustos ayında tesviye-i turuk memuriyetiyle Midilli adasına gönderilmiştir. Rütbe-i askeriyyesine mahsus maaştan hariç 7500 kuruş maaş ile İzmir Kasabası Demiryolu ve bir sene sonra ilaveten Aydın Demiryolu Komiserliklerine tayin olunmuştur. 1 Temmuz 1865 tarihinde rütbesi Erkân-ı Harp Kaymakamlığına terfi olunarak adı geçen komiserlikler uhdesinde olduğu hâlde demiryolları nizâmâtının tanzimi hususunda Nâfia Nezaretinde teşekkül eden komisyonda da görev almıştır. Daha sonra İzmir'e geri dönmüş ve 3 Mayıs 1873 tarihinde rütbesi miralaylığa yükseltilmiştir. Askerlik maaşından hariç olmak üzere 4400 kuruş aylıkla Nâfia Nezaretinde inşaat meclisi azalığına ve sonra da başkanlığına tayin olunmuştur.

24 Mayıs 1874 tarihinde Osmanlı Devleti ile Avusturya Devleti demiryollarının birleştirilmesi için Bosna tarafında görev yaptıktan sonra Kilik Limanında bulunan Asâkir-i Şâhâneyi almak ve Miskoviçe'deki Asâkir-i Şâhânenin levâzımını ikmâl etmek üzere görevlendirilmiştir. Daha sonra İstanbul'a dönerek İnşaat Meclisi Riyaseti uhdesinde kalmak üzere başkaca 1500 kuruş aylık ile Haydarpaşa Demiryolu Müdüriyetine tayin olunmuştur. Bu sırada Rusya'yla 93 Harbi'nin başlaması üzerine kendi arzusu ile 5 Haziran 1877'de Şumnu Ordu-yı Hümâyununa memur olarak tayin olunmuş ve rütbesi de mirlivalığa yükseltilmiştir. Bu sırada bir adet de madalya verilmiştir. Savaş sonunda İstanbul'a dönerek Hassa Ordu-yı Hümâyunu Meclisine ve 5 Mayıs 1878 tarihinde de Batum Tahdid-i Hududu Komisyonuna memur olmuştur. Bu esnada üçüncü rütbeden bir adet Mecidî Nişanı verilmiştir. 22 Ağustos 1879 tarihinde uhdesine feriklik rütbesi tevcih olunmuştur. 20 Aralık 1879 tarihinde rütbe-i askeriyyesi maaşıyla beraber toplam 20000 kuruş maaş ile Bulgaristan Birinci Komiserliğine tayin edilmiş ve 14 Mart 1880 tarihinde maaşı 15000 kuruşa indirilmiştir. Sahip olduğu üçüncü rütbe Mecidî Nişan-ı Zîşânı 28 Haziran 1880 tarihinde ikinciye ve 18 Aralık 1883 tarihinde de birinciye yükseltilmiştir.

Kırım Muharebesi sırasında İtalya Devleti tarafından bir adet madalya ve Batum Hududu Komisyonunda bulunduğu sırada ise Rusya Devleti tarafından ikinci rütbeden Saint-Stanislas Nişanı verilmiştir. Nihad Bilinski Paşa 29 Kasım 1885 tarihinde mezkûr Bulgaristan Birinci Komiserliğinden azl edilmiştir. 17 Nisan 1898 tarihinde vefat eylemiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 1/664)

2.10. Reşid Bey

Yâveran-ı hazret-i şehriyârîden ve Teftiş-i askerî komisyon-ı âlîsi azasından Sarây-ı hümâyun nazırı Ferik Muzaffer Paşa'nın oğludur. Babası Polonez mültecilerinden ve Latin Katolik milletindendir.

1871-1872 (H 1288) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Mukaddeme-i ulumu görüp üç sene Mekteb-i Sultanîye devam etmiştir. Türkçe, Fransızca ve İngilizce tekellüm ve kitabet eder. 15 Aralık 1889 tarihinde 500 kuruş maaşla tahrirat-ı hariciye kalemine dahil olmuştur (BOA. DH.d. SAİD. No: 108/493).

2.11. Teodor Vankovic Efendi

İpolid Vankoviç Şim? Prensi Vankoviç'in oğlu olan Teodor Vankovic Efendi 1841-1842 (H 1257) yılında Lehistan'da dünyaya gelmiştir. Lehistan'da Viyana şehri Zadegan Mektebinde tahsilden sonra İkinci Aleksandır Mektebinden Mülazım rütbesi ile ve Petersburgda Prens Nikolay Askerî Dârü'l-Fünûnundan yüzbaşılık rütbesi ile mezun olmuştur. Daha sonra Lehistan İhtilalinde binbaşılık rütbesine yükselmiştir. Türkçe, Fransızca, Rusça, Polonca, Almanca, İtalyanca, Latince ve Boşnakca okuryazardır.

14 Haziran 1865 tarihinden 13 Ocak 1866 tarihine kadar 700 kuruş maaşla Bolu Sancağı Turuk u Maâbir, 4 Haziran 1867 tarihinden 12 Mart 1870 tarihine kadar 600 kuruş maaşla Ayvalık ve Bergama tarik, 29 Kasım 1871 tarihinden 1 Şubat 1872 tarihine kadar 400 Frank maaşla Haydarpaşa demiryolu Kısm-ı Salis İdaresi kondüktörlüklerinde bulunmuştur. 26 Haziran 1868 tarihinde 1500 kuruş maaşla Bosna Vilayeti Turuk u Maâbir Mühendisi Muavinliğine tayin olunmuş ve maaşı 14 Mart 1873 tarihinde 1750 kuruşa yükseltilmiştir. 16 Nisan 1875 tarihinde buradaki işi sona ermiştir. 8 Mayıs 1875 tarihinden 13 Temmuz 1879 tarihine kadar 2000 kuruş maaşla Ankara Vilayeti Belediye Mühendisliğinde bulunmuştur. 23 Kasım 1880 tarihinde 1200 kuruş maaşla Ankara Vilayeti Turuk u Maâbir Başmühendisliğine atanmıştır. Maaşı 13 Mart 1883 tarihinde 1700 kuruşa, 14 Haziran 1883 tarihinde 2500 kuruşa yükseltilmiştir. Kendisine 24 Nisan 1884 tarihinde dördüncü rütbeden bir adet Mecidî Nişanı verilmiştir. Maaşı 13 Mart 1890 tarihinde 2250 kuruşa indirilmiş ve buradaki memuriyeti 20 Aralık 1890 tarihinde sona ermiştir. 14 Ocak 1891 tarihinde 2250 kuruş maaşla Konya Vilayeti Turuk u Maâbir Başmühendisliğine tayin olunmuş ve maaşına 18 Mayıs 1892 tarihinde 500 kuruş zam yapılarak 10 Haziran 1898 tarihine kadar burada istihdam edilmiştir.

Konya Vilayetinde yapımına yeni başlanılacak veya evvelce başlanılmış olan yollara işçilerin sevk ettirilmesi, yapılan işlerin takibi ve yol yapılan mahalleri ziyaret etmesi vazifeleri arasında olmasına rağmen bu görevlerini yerine getirmediği gerekçesiyle 13 Mayıs 1898 tarihinde açığa alındığı Ticaret ve Nâfia Nezareti Sicil şubesinin 6 Haziran 1898 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Başmühendislik görevinde bulunduğu müddet içinde istikamete, iffete ve gerekli olan sadakate aykırı bir hal ve hareketi görülmediği belirtilerek başka bir vilayete başmühendis olarak atanması yönündeki talep üzerine; bayındırlık işlerinde genel anlamda bir gecikme yaşandığı, bu dönemde hiçbir yolun bitirilememiş olmasının da bayındırlık işlerindeki belirsizliklerden kaynaklandığı vilayetçe ifade edilmiştir. Bundan dolayı kendisinin suçsuz olduğu değerlendirilerek 17 Ekim 1899 tarihinde 2000 kuruş maaşla Yanya Vilayeti Başmühendisliğine tayin edilmiştir.

Yanya'dan Manastır'a uzatılan yolun yapımında fenni şartların hiçbirine uymadığı, daha sonra buradaki yolu teftişe gelen Yanya Vilayeti mühendisleri tarafından tespit edilmiştir. Bunun da mahalli özelliklere uygun olmayan şartlarda düzenlenmesinden ve Teodor Vankovic Efendi'nin dikkatsizliğinden kaynaklandığı müfettişlerin raporlarıyla ortaya konulmuştur. Bunun üzerine 12 Aralık 1901 tarihinde azl edildiği Ticaret ve Nâfia Nezareti Sicil şubesinin 27 Mayıs 1902 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147).

Eşi Madam Vankovic tarafından sunulan arzuhalde (BOA. BEO. No: 1890-141715) Teodor Vankovic Efendi'nin emekliliğinin talep edilmesi üzerine yapılan değerlendirmede; Bolu Sancağı Turuk u Maâbir Kondüktörlüğünde 7 ay, Ayvalık'tan Bergama'ya işlemekte olan Tarik Kondüktörlüğünde 2 Sene 9 ay 8 gün, Haydarpaşa Demiryolu Kısm-ı Salis İdaresi Kondüktörlüğünde 2 ay 4 gün, Bosna Vilayeti Turuk u Maâbir Mühendis Muavinliğinde 2 sene 11 ay 4 gün, Ankara Vilayetinde vukubulan harik üzerine Belediye Mühendisliğinde 4 sene 2

ay 5 gün, Ankara Vilayeti Turuk u Maâbir Sermühendisliğinde 10 sene 28 gün, Konya Vilayeti Turuk u Maâbir Sermühendisliğinde 7 sene 4 ay 28 gün, Yanya Vilayeti Sermühendisliğinde 2 sene 1 ay 12 gün olmak üzere toplam 30 sene 11 ay 16 gün çalıştığı belirlenmiştir (BOA. ŞD. No: 1111/69). Vankovic Efendi'nin hizmet süresinin 30 seneyi aştığı anlaşıldığından kendisine son memuriyeti maaşının yarısı olan 1000 kuruş mazuliyet maaşı olarak bağlanmıştır (BOA. İ. TKS. No: 14/23).

Sonuç

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde yapılan taramalar neticesinde Sicill-i Ahvâl defterlerinde kayıtlı Lehistan kökenli on bir memur tespit edilmiştir. Tespit edilen bu memurlarla ilgili olarak diğer fonlarda da taramalar yapılmıştır. Arşivdeki farklı fonlardan temin edilen malzemeler kullanılarak kaleme alınan memurların biyografik verileri, Osmanlı bürokrasisinin XIX. yüzyıldaki dönüşümüne ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecinde teknik bilgiye sahip ve çok dilli bireyleri bürokrasiye dahil etme konusunda pragmatik bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir.

XIX. yüzyılda Osmanlı modernleşmesi üzerine yapılan birçok çalışma, devletin askerî, teknik ve idarî alanlarda Avrupa kökenli bilgi ve uzmanlıktan yararlanmaya çalıştığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin yalnızca kurumları reforme etmekle kalmadığı, aynı zamanda bu kurumları işletecek insan kaynağını da uluslararası bir havuzdan temin etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Lehistanlı memurların kariyerleri birlikte değerlendirildiğinde, Osmanlı modernleşmesinin yerli bürokratik kadroların yanı sıra Avrupa kökenli göçmen ve yabancı uzmanların bilgi ve tecrübeleriyle de şekillendiği görülmektedir. İncelenen memurların önemli bir kısmı mühendislik, telgraf, demiryolu, bayındırlık ve diplomasi gibi modern devletin teknik uzmanlık gerektiren alanlarında görev yapmışlardır. Antonoviç Efendi ve Jan Holoniski gibi isimler telgraf hatlarının Rumeli, Anadolu, Bağdat, Beyrut ve Karadeniz havzasına yayılmasında rol oynarken; Jan Branofski, Jozef Romr, Teodor Vankovic, Mastefoniski ve Maksim Negro gibi mühendisler yol, köprü, demiryolu ve belediye hizmetlerinin taşraya taşınmasında görev almışlardır. Nihad Bilinski Paşa'nın demiryolu komisyonları ve bayındırlık teşkilatındaki faaliyetleri ile Alfred Bilinski ve Hanri Dovoski'nin hariciye teşkilatındaki yükselişleri ise modernleşmenin yalnızca teknik altyapıyla sınırlı kalmadığını, diplomasi ve uluslararası ilişkiler alanında da Avrupa kökenli uzmanlardan yararlanıldığını göstermektedir. Bu yönüyle söz konusu memurlar, Osmanlı Devleti'nin iletişim, ulaşım ve diplomatik kapasitesinin güçlendirilmesine doğrudan katkı sağlamışlardır.

Hanri Dovoski Efendi'nin yaklaşık beş buçuk ay, Alfred Bilinski Bey'in yaklaşık bir yıl ve Antonoviç Efendi'nin yaklaşık iki yıl mülazemetle (stajyer olarak) görev yapmış olmaları, Osmanlı bürokrasisinin yabancı veya göçmen uzmanları doğrudan kadroya almak yerine belirli bir deneme ve gözlem sürecinden geçirdiğine işaret etmektedir. Buna karşın diğer sekiz memur, göreve başladıkları tarihten itibaren maaş almaya başlamıştır. Bu örnekler, Osmanlı modernleşmesinin aynı zamanda kurumsal bir insan kaynağı yönetimi ve sadakat politikası üzerine inşa edildiğini de ortaya koymaktadır. Devlet, ihtiyaç duyduğu teknik bilgi ve uzmanlığı dışarıdan temin etmekten çekinmemiş; ancak bu kişileri mülazemet uygulamaları, sicil kayıtları, performans değerlendirmeleri ve gerektiğinde soruşturmalar yoluyla sürekli denetim altında tutmuştur. Antonoviç Efendi ve Teodor Vankovic hakkında yürütülen tahkikatlar, Maksim Negro'nun yetersizlik nedeniyle görevden uzaklaştırılması ve bazı memurların iklim, sağlık veya performans gerekçeleriyle yer değiştirmeleri, Osmanlı bürokrasisinin teknik yeterlilik kadar disiplin ve verimliliği de gözettiğini göstermektedir. Buna karşılık başarılı bulunan memurların nişanlar, rütbeler ve terfilerle ödüllendirilmeleri, devletin liyakat esaslı bir kariyer sistemi oluşturma çabasına işaret etmektedir. Dolayısıyla bu memurlar yalnızca

modernleşme projelerinin uygulayıcıları değil, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda geliştirmeye çalıştığı profesyonel, uzmanlaşmış ve merkeziyetçi bürokratik yapının da somut temsilcileri olarak değerlendirilebilirler. Memurların ilk maaşları ile kariyerlerinin ilerleyen dönemlerinde aldıkları maaşlar arasındaki farklar, bu kişilerin bürokrasi içinde yükselme imkânına sahip olduklarını göstermektedir. Özellikle mühendislik ve diplomatik görevlerde bulunan memurların daha yüksek maaşlara ulaşmaları, Osmanlı idarî yapısında teknik uzmanlığın ekonomik karşılığının da bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Memurlar, Çarlık Rusyası'ndaki Petersburg, Moskova ve Kiev'de; Avusturya'daki Viyana'da; ayrıca Fransa'daki Harbiye ve Mühendislik mekteplerinde, İstanbul ve İzmir'de bulunan İngiliz, Fransız ve Avusturya okullarında eğitim görmüş; ardından Osmanlı taşrasında Erzurum, Elazığ ve Yanya gibi şehirlerde teknik personel olarak görev yapmışlardır. Petersburg, Moskova, Kiev ve Viyana gibi dönemin önemli askerî ve teknik eğitim merkezlerinde yetişen bu memurlar, telgraf, demiryolu, yol yapımı, mühendislik ve diplomasi gibi alanlarda Avrupa'da gelişen bilgi, yöntem ve uygulamaları Osmanlı bürokrasisine taşımışlardır.

Daha da önemlisi, bu memurların eğitimlerini büyük ölçüde Avrupa merkezlerinde almalarına rağmen görev yerlerinin Erzurum, Elazığ, Yanya, Halep, Musul, Diyarbakır ve Trabzon gibi Osmanlı taşra şehirleri olması, modernleşmenin merkezden çevreye yayılmasını sağlamıştır. Başka bir ifadeyle, Avrupa'da edinilen teknik bilgi İstanbul'da kalmamış; telgraf hatları, yollar, demiryolları ve bayındırlık projeleri aracılığıyla ülkenin uzak bölgelerine kadar taşınmıştır. Bu sayede devletin taşra üzerindeki idarî denetimi güçlenmiş, haberleşme ve ulaşım hızlanmış, merkezîleşme politikaları daha etkin bir şekilde uygulanabilmiştir. Dolayısıyla söz konusu memurlar, Avrupa ile Osmanlı taşrası arasında bilgi ve teknoloji transferini sağlayan birer aracı unsur olarak Osmanlı modernleşmesinin somut taşıyıcıları olmuşlardır.

Memur biyografilerinin yazımında çoğunlukla Sicill-i Ahvâl defterleri kullanıldı. Elde edilen veriler bu defterlerin Osmanlı bürokrasi tarihini incelemek açısından ne kadar zengin bir kaynak olduğunu göstermektedir. Bu defterler yalnızca memurların biyografik bilgilerini değil, aynı zamanda eğitim geçmişlerini, dil bilgilerini, kariyer süreçlerini ve maaşlarını da içermesi bakımından Osmanlı idarî yapısının sosyal bileşimini analiz etmeye imkân tanımaktadır. Dolayısıyla bu tür mikro ölçekli biyografik çalışmalar, Osmanlı bürokrasisinin insan kaynağı yapısını ve modernleşme sürecinde ortaya çıkan uzmanlaşma eğilimlerini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır.

Sonuç olarak Lehistan kökenli memurların kariyer profilleri Osmanlı bürokrasisinin XIX. yüzyıldaki dönüşümünü anlamak açısından önemli bir örnek oluşturmaktadır. Çok dillilik, Avrupa merkezli eğitim geçmişi ve teknik uzmanlık alanlarında yoğunlaşan kariyer yapıları, Osmanlı modernleşmesinin yalnızca kurumsal reformlarla değil, aynı zamanda uluslararası bilgi ve insan kaynağı dolaşımıyla şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda söz konusu memurlar, Osmanlı idarî yapısında görev yapan bireyler olmanın ötesinde, farklı coğrafyalar arasında bilgi ve uzmanlık transferini sağlayan önemli aktörler olarak değerlendirilebilir.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Komisyonu Defterleri (DH.SAİD.d.), 1/640, 1/664, 3/418, 4/16, 10/241, 15/439, 24/173, 26/119, 28/87, 92/147, 108/493.

Babıali Evrak Odası Evrakı (BEO), 1890-141715, 1756/131635, 411/30816.

Hariciye Tahrirat (HR. TH.), 88/36, 142/26, 232/12, 116/22.

Hariciye Tercüme Odası (HR. TO.), 91/17.

İrade Hariciye (İ. HR.), 301/19108, 314/20096.

İrade Taltifat (İ. TAL.), 51/61, 106/61, 119/4, 120/83, 148/19-2, 267/1, 133/74-4.

İrade Tekaüt Sandığı (İ. TKS.), 14/23.

Şura-yı Devlet (ŞD.), 890/36, 1111/69.

Kitap ve Makaleler

Açıkses, E. & Gül, O. K. (2009). Osmanlı toplumunda aidiyetlik duygusuna bir örnek: Ahmet Rüstem (Alfred Bilinski) Bey. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(1), 169-184.

Akdağ, H., Aydoğdu, G., Avcı, M. (2016). Sicil-i Ahval defterleri ışığında Osmanlı bürokrasisinde İstanbul doğumlu Rum, Ermeni, Musevi memurların fonksiyonelliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(29/5), 18-40.

Aktepe, M. M. (1989). Ahmed III. *İslâm Ansiklopedisi, 2,* içinde (34-38. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Anafarta, N. (1979). *Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan (Polonya) arasındaki münasebetlerle ilgili tarihi belgeler*. Bilmen Basımevi.

Aras, S. (2023). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Osmanlı bürokrasisinde Dağıstanlılar.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Artuk, İ. (2003). Madalya. *İslâm Ansiklopedisi*, *27*, içinde (301-302. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Artuk, İ. (2007). Nişan. *İslâm Ansiklopedisi*, *33*, içinde (154-156. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Aydın, S. (2023). *Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre Kafkas doğumlu devlet memurları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balcı, S. & Yadi, A. (2013). *Osmanlı bürokrasisinde Yahudiler*. Libra Kitap.

Beydilli, K. (2007). Polonya (Tarih). *İslâm Ansiklopedisi*, *34*, içinde (309-317. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Deveci Bozkuş, Y. (2020). Sicill-i Ahval kayıtlarına göre Afyonkarahisar doğumlu Ermeni memurlar. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, *6*(1), 13-25.

Devellioğlu, F. (2008). Sicill. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* içinde (951. ss.), Aydın Kitabevi Yayınları.

Emecen, F. (2000). İbrahim. *İslâm Ansiklopedisi*, *21*, içinde (274-281. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Emecen, F. (2007). Osman II. *İslâm Ansiklopedisi*, *33*, içinde (453-456. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Eralp, T. N. (2002). Osmanlılarda nişan ve madalya. *Türkler Ansiklopedisi*, *13*, içinde. (683-686. ss.), Yeni Türkiye Yayınları.

Erüreten, M. (2001). *Osmanlı madalya ve nişanları belgelerle tarihi.* DMC Yayınları.

Gümüş, M. (2015). Leh ve Macar mültecilerinin Osmanlı Devleti'ne Sığınması beyin göçü olarak değerlendirilebilir mi?. *Tarih Okulu Dergisi*, *8*(XXIII), 363-387.

Gümüş, M. (2020). Osmanlı Devleti'nin yabancı uzmanları istihdam politikaları: Kıllet-i ricale/memûrine çare arayışları. M. Hanilçe, Y. E. Tekinsoy (Ed.), *Osmanlı Devleti Hizmetindeki Yabancılar* içinde (27-60. ss.), Selenge Yayınları.

Gündüz, A. (2011). Sicill-i ahvâl defterlerine göre Kayserili müslim ve gayrimüslim memurların aldıkları madalya, rütbe ve nişanlar (M. 1879-1909). *History Studies*, *3*(3), 123-145.

Hanilçe, M. & Tekinsoy, Y. E. (2020). *Osmanlı devleti hizmetindeki yabancılar.* Selenge Yayınları.

İlgürel, M. (1989). Ahmed I. *İslâm Ansiklopedisi*, *2*, içinde (30-33. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İnalcık, H. (2003). Mehmed II. *İslâm Ansiklopedisi*, *28*, içinde (395-407. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İnbaşı, M. (2020). Bucaş Antlaşması. *İslâm Ansiklopedisi*, *Ek 1*, içinde (211-213. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kantarcı, Ş. (2008). Osmanlı'da onurlu bir diplomat ve Milli Mücadele'nin önemli siması: Ahmet Rüstem Bey. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, *9*, 247-285.

Kepecioğlu, K. (1999). Madalya. *Tarih lûgati -Osmanlı tarih deyimleri ve temel terimleri sözlüğü-* içinde. (s. 237-238). 21. Yüzyıl Yayınları.

Kepecioğlu, K. (1999). Nişan. *Tarih lûgati -Osmanlı tarih deyimleri ve temel terimleri sözlüğü-* içinde. (265. ss.), 21. Yüzyıl Yayınları.

Kılıç, M. (2012). Sicill-i Ahval kayıtlarına göre II. Abdulhamid dönemi Osmanlı bürokrasisinde Yahudi memurlar. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (31), 129-156.

Kırmızı, A. (1998). *II. Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Osmanlı bürokrasisinde gayrimüslimler.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kucak, Ö. (2016). Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Siirt doğumlu Gayr-i Müslim memurlar (1879-1909). *Journal of International Social Research, 9*(47), 260-268.

Kütükoğlu, B. (2020). Murad III. *İslâm Ansiklopedisi*, *31*, içinde (172-176. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Latka, J. S. (1991). Polonya mültecileri ve yeni fikirler. *Tarih ve Toplum, 16*(91), 51-55.

Muraz Budak, Ö. (2023). Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre Girit doğumlu gayrimüslim memurlar. *Electronic Turkish Studies*, *18*(3), 819-834.

Nal, O. U. & Gümüşsoy, E. (2025). Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre Gelibolu doğumlu gayrimüslim devlet memurları (1879-1909). *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, *9*(2), 162-183.

Oğuz, E. E. (2020). Osmanlı'dan Cumhuriyete bilinmeyen önemli bir kişilik Ahmed Rüstem Bey (1862-1935). *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi (OTAD)*, *IV*(2), 128-168.

Olgun, S. (2019). Katolik bir Osmanlı bürokratı ve Arnavut milliyetçisi Paşko Vasa Paşa (1825-1892). *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi-Trakya Üniversitesi*, *8*(2), 295-332.

Olgun, S. (2025). Son dönem Osmanlı bürokrasisinde görev alan Elbistanlı devlet memurları. M. Gümüş (Ed.), *Yakın Çağ Tarihi Alanında Uluslararası Araştırmalar - II* içinde (189-224. ss.), Eğitim Yayınevi.

Oran, Ş. (2025). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Osmanlı bürokrasisinde Gümülcineli devlet adamları.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Siirt: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat. (1992). Sicill. (883. ss.), Türdav Yayınları.

Özcan, A. (2003a). Mahmud I. *İslâm Ansiklopedisi*, *27*, içinde (348-352. ss.). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özcan, A. (2003b). Mehmed IV. *İslâm Ansiklopedisi*, *28*, içinde (414-418. ss.). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özcan, A. (2020). Mustafa II. *İslâm Ansiklopedisi*, *31*, içinde (275-280. ss.). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özhan, İ. (2024). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Osmanlı bürokrasisinde Varnalı devlet adamları.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Siirt: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özger, Y. (2010). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Osmanlı bürokrasisinde Yozgatlı devlet adamları.* IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Özger, Y. (2011). Sicill-i Ahvâl defterlerine göre bazı Yahudi memurların sosyo-kültürel durumları. *Journal of International Social Research*, *4*(16), 381-401.

Pakalın, M. Z. (1993a). Madalya. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, *2*, içinde (377-379. ss.). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Pakalın, M. Z. (1993a). Nişan. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, *2*, içinde (694-696. ss.). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Pakalın, M. Z. (1993b). Sicill-i Ahvâl. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, *3*, içinde (210. ss.), Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Saraç, H. (2018). Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre Osmanlı bürokrasisinde istihdam edilen Kayseri doğumlu gayrimüslim devlet adamları (1839-1883). *Karadeniz Araştırmaları*, (59), 232-260.

Saraç, H. (2021). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Osmanlı'nın son devri'nde Rizeli devlet adamları.* Rize Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Sarıyıldız, G. (2004). *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kuruluşu ve işlevi (1879-1909)*. Der Yayınları.

Sarıyıldız, G. (2009). Sicill-i Ahvâl defterleri. *İslâm Ansiklopedisi*, *37*, içinde (134-136. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Saylan, K & Gök, İ. (2016). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Ordulu devlet adamları.* İdeal Kültür Yayıncılık.

Sumsar, S. (2019). *Sicill-i Ahval kayıtlarına göre İzmir doğumlu gayrimüslim memurlar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sürmen, A. (2011). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Osmanlı bürokrasisinde İstanbul doğumlu Yahudi ve Rum devlet adamları.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yozgat: Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, Ş. (2017). *Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre Kayseri doğumlu gayrimüslim Osmanlı devlet adamları (h. 1255/m. 1839-40-h. 1300/m. 1882-83)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şemseddin Sami. (1316). Leh. *Kâmûsü'l-A'lâm*, *6*, içinde (4038. ss.), Mihran Matbaası.

Şemseddin Sami. (2021). Sicill-i Ahvâl. *Kâmûs-ı Türkî* (Latin Harfleriyle). (556. ss.). İdeal Kültür Yayıncılık.

Topaktaş, H. (2010). Lehistan'dan Polonya'ya: Polonya tarihyazımında Türkler ve Türkiye. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, *8*(15), 537-590.

Tunca, H. (2016). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre İstanbul doğumlu Ermeni devlet adamları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yozgat: Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzunçarşılı, İ. H. (1995). *Osmanlı Tarihi.* C. 4. 1. Kısım. -Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar- Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yadi, A. (2021). *Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre Giresunlu memurlar (1879-1909)*. Arı Sanat Yayınevi.

Yadi, A. (2023). Sicill-i Ahvâl kayıtlarına göre Osmanlı bürokrasisinde Süryaniler. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, (17), 23-37.

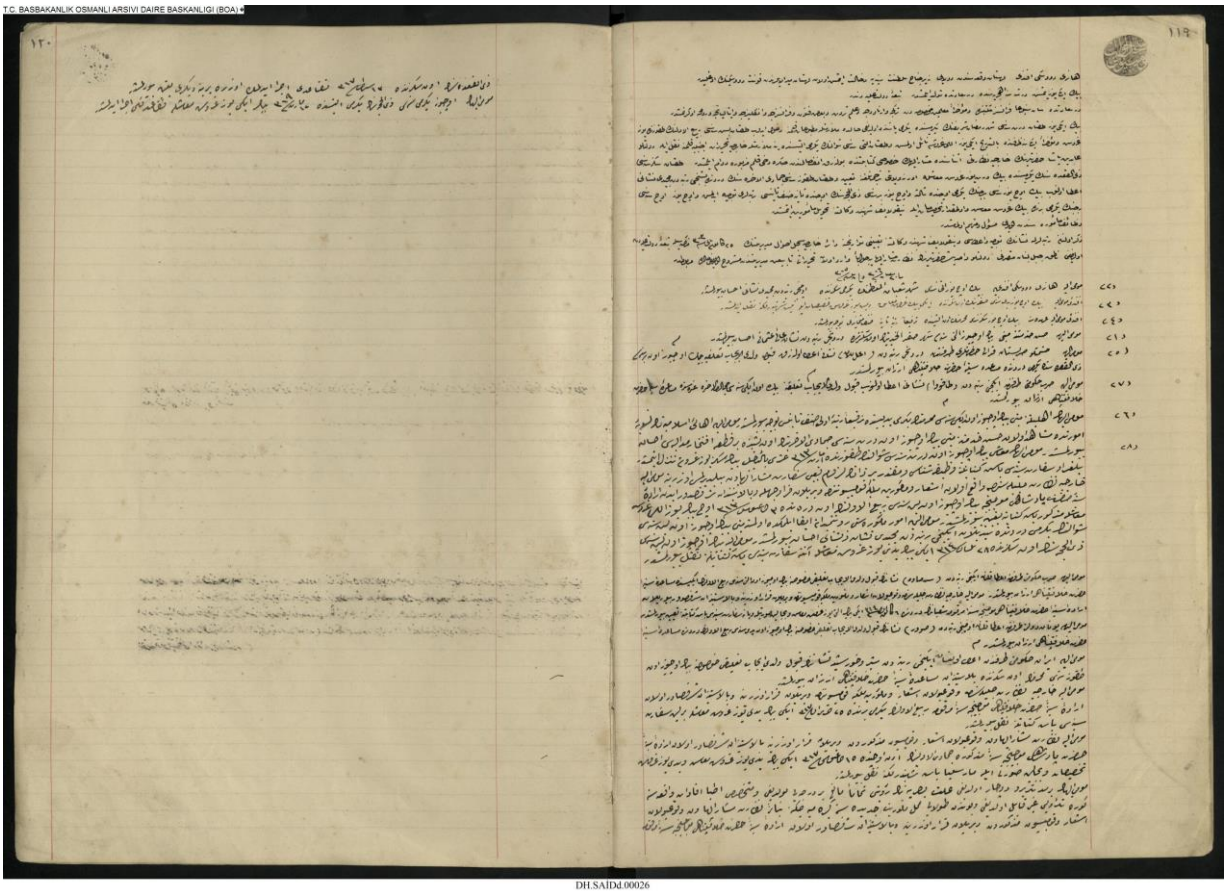
Yapıcı, H. (2025). *Sicill-i Ahvâl defterlerine göre Oltulu devlet adamları*. Çizgi Kitabevi

Yılmazer, Z. (2020). Murad IV. *İslâm Ansiklopedisi*, *31*, içinde (177-183. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Zinkeisen, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1699-1774). 5*, Yeditepe Yayınevi.

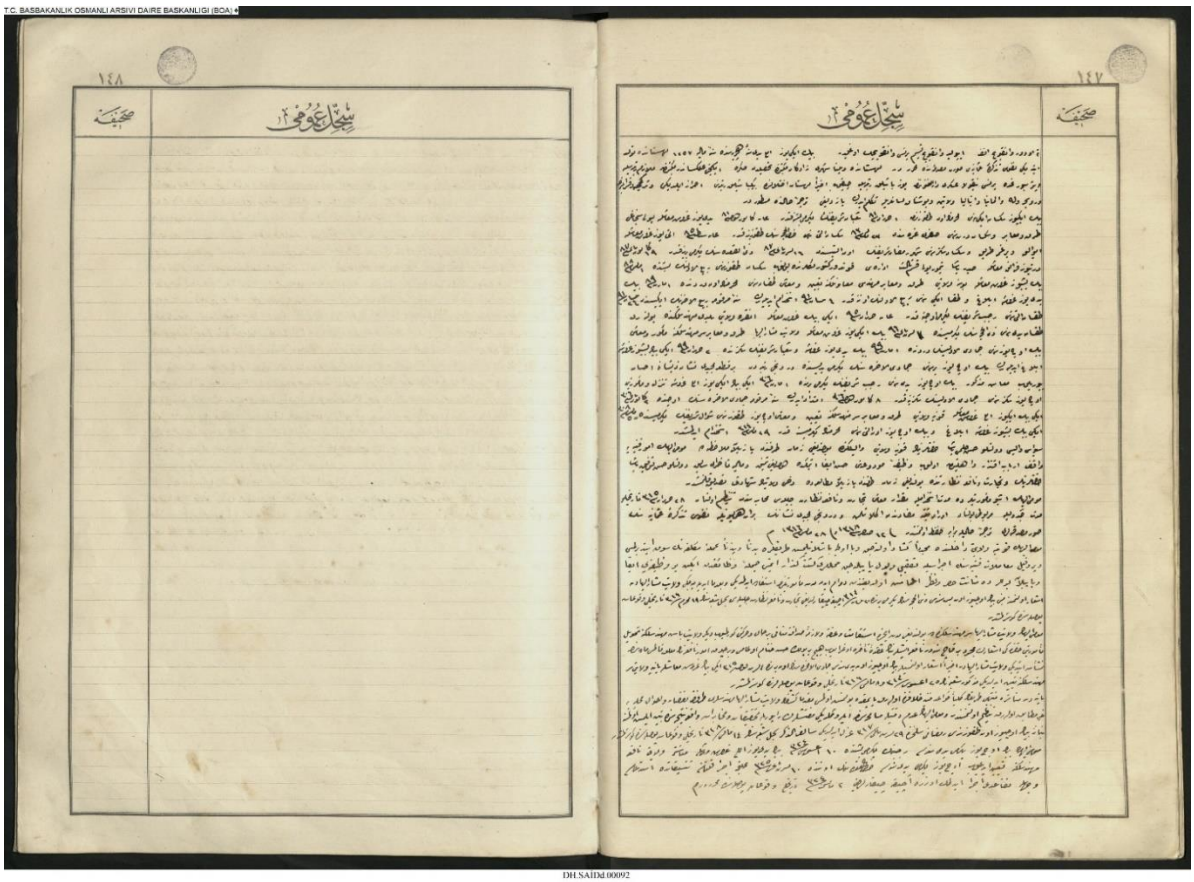
Ekler

Ek 1

Hanri Dovoski Efendi'nin sicil kaydı. (BOA. DH.d. SAİD. No: 26/119)

Ek-2

Teodor Vankovic Efendi'nin Sicil Kaydı (BOA. DH.d. SAİD. No: 92/147).

EXTENDED ABSTRACT

Ottoman-Polish relations began during the reign of Mehmed I in 1414 and continued until the disappearance of Poland from the political map in 1795. Initially characterized by struggles over dominance in Eastern Europe and the Black Sea region, relations followed a fluctuating course. One of the most significant factors leading to the Ottoman withdrawal during the Second Siege of Vienna was undoubtedly the Polish army under the command of Jan Sobieski. The defeat that began in 1683 continued until the Treaty of Karlowitz in 1699. With this treaty, Poland expanded its territory by acquiring Ukraine and Podolia from the Ottomans. However, the withdrawal of the Ottoman Empire which had long a balancing power in Northeastern Europe, ultimately had adverse consequences for Poland as well. Within approximately a century, Poland was partitioned among Russia, Austria, and Prussia and disappeared from the stage of history in 1795.

The primary sources of this study consist of the Sicill-i Ahvâl Registers preserved in the Ottoman Archives of the Presidency of State Archives. After the biographical information of the 11 Polish civil servants identified from these registers was transcribed into Latin letters, the information and data found about the officials who served in different parts of the Ottoman Empire were also compiled into tables and evaluated.

Among the Polish officials identified in the Sicill-i Ahvâl Registers, the oldest was Nihad Bilinski Pasha, born in 1820-1821 (AH 1236), while the youngest was Reşid Bey, born in 1871-1872 (AH 1288).Regarding their education: Antonoviç Efendi studied in Vienna; Hanri Dovoski Efendi attended the Saint Benoit French School in Istanbul; Jan Branofski Bey studied at the İslovcik Gymnasium (Idadi -secondary- School) in Poland and at Kiev University; Jan Holoniski attended the Military Academy in Moscow; Josef Romr Efendi studied in Poland and later at the Imperial Russian Military Academy in Kiev; Maksim Negro Efendi studied in Poland and later at the Marihun School of Engineering in France; Mastefoniski Efendi attended the Lakno Primary School and Gymnastics School in Poland; and Teodor Vankoviç Efendi studied at the Vienna Zadegân School, the Second Aleksandr School and the Prince Nikolay Military Academy in St. Petersburg.

All of the officials knew more than one language at varying levels of proficiency. Antonoviç Efendi knew Austrian French, and English; Hanri Dovoski Efendi knew Turkish, Albanian, French, English, Italian, and Greek; and Josef Romr Efendi received instruction in Polish. Hanri Dovoski Efendi and Teodor Vankoviç Efendi were literate in Turkish, while the other officials knew Turkish at a conversational level. Hanri Dovoski Efendi was literate not only in Turkish but also in Albanian, French, English, Italian, and Greek. Mastefoniski Efendi was literate in Polish, French, Greek, Bulgarian, Italian, German, and Latin; including Turkish, which he spoke at a conversational level, he stands out as the official who knew the highest number of languages, totaling eight.

Among the Polish civil servants Hanri Dovoski Efendi and Jan Branofski Bey began their careers at the age of twenty, making them the youngest entrants into public service. Maksim Negro Efendi and Mastefoniski Efendi, who entered service at the age of forty, were the oldest at the time of their initial appointments. Among the institutions in which they served were the Imperial Telegraph Office, the Press Bureau, conductor posts, and engineering positions.

In return for their services, these officials were at times rewarded with medals and decorations. Alfred Bilinski Bey, Antonoviç Efendi, Hanri Dovoski Efendi, Jan Holoniski, Nihad Bilinski Pasha and Teodor Vankoviç Efendi received such honours. Hanri Dovoski Efendi was awarded an Ottoman Medal of Distinction for his meritorious service in state affairs. He also received various decorations from the King of Serbia, the Greek State, and the Iranian Government.

At times, the civil servants were also subject to investigations. Antonoviç Efendi and Teodor Vankoviç Efendi were investigated following certain accusations. As a result of judicial proceedings in which the charges were substantiated, both were dismissed from public service.

In the Ottoman Empire, Polish civil servants who excelled in their duties were rewarded with decorations and medals, while those who committed abuses and corruption were punished.